

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

ગુજરાતની ઉચ્ચ અદાલત, અમદાવાદ

વિશેષ નાગરિક અરજી નંબર ૧૦૩૪૬/૨૦૦૬

મંજૂરી અને સહિ માટે :

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એ. જે. શાસ્ત્રી

=====

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે?	હા
૨	પત્રકાર રીફર કરવામાં આવે કે નહીં?	હા
૩	શું માનનીય ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની વાજબી નકલ જોવા માંગે છે?	ના
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે?	ના

=====

સચિવ ...અરજદાર (ઓ)

વિરુદ્ધ

પ્રકાશભાઈ ડી. રાઠોડ અને ૧ ...પ્રતિવાદી(ઓ)

=====

ઉપસ્થિતી –

અરજદાર (ઓ) નંબર ૧ તર્ફે વકીલ શ્રી મયંક દેસાઈ

અરજદાર (ઓ) નંબર ૧ તર્ફે વકીલ શ્રી નીલેશ એમ. શાહ

પ્રતિવાદી(ઓ) નંબર ૧ તર્ફે એચ. સી. એલ. એસ. સમિતિના વકીલ

પ્રતિવાદી(ઓ) નંબર ૧ તર્ફે વકીલ કુ. જી. આર. વિજયાલક્ષ્મી

=====

કોરમ : માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એ. જે. શાસ્ત્રી

તારીખ-૦૨/૦૮/૨૦૧૬

સીએવી ઠરાવ

(૧) વર્તમાન અરજી દ્વારા અરજદારે સંદર્ભ એલ.સી.વી. નંબર ૫૩૯/૨૦૦૦ માં શ્રમ અદાલત, વડોદરાના વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા પસાર કરાયેલા ચુકાદાની કાયદેસરતા અને માન્યતાને પડકારવા માટે આ અદાલતના અસાધારણ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કર્યો છે.

(૨) ટૂંકી હકીકતો નીચે મુજબ છે;

(૨.૧) અરજદારનો કેસ એ છે કે અરજદાર બોમ્બે પબ્લિક ટ્રસ્ટ એક્ટની જોગવાઈ હેઠળ નોંધાયેલ ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ છે, જેની સ્થાપના વડોદરાની નજીકમાં કરવામાં

આવી છે.અરજદાર ટ્રસ્ટનો ઉદ્દેશ રક્તપિત્તથી અસરગ્રસ્ત વ્યક્તિઓના કલ્યાણ અને ઉત્થાનની સારવાર અને સંભાળ રાખવાનો છે અને પરિણામે તેમને તેમના જીવનમાં પુનર્વસન માટે મદદ કરવાનો છે.આ સ્વીકૃત અભિગમ સાથે, ટ્રસ્ટે તેની પ્રવૃત્તિઓ રક્તપિત્ત રોગથી અસરગ્રસ્ત જરૂરિયાતમંદ વ્યક્તિઓને પૂરી પાડી છે.આ પ્રવૃત્તિના સંદર્ભમાં, અહીં પ્રતિવાદીને રક્તપિત્તની અસર થઈ હોવાથી તેણે અરજદારના ટ્રસ્ટનો સંપર્ક કર્યો હતો અને આ રીતે તેને તેના પુનર્વસન માટે પૂરતી તાલીમ આપવામાં આવી હતી.પ્રતિવાદીને આવી સહાય પૂરી પાડતી વખતે તેની પાસેથી શું અપેક્ષા હતી કે તે અન્ય રક્તપિત્તથી અસરગ્રસ્ત વ્યક્તિઓને પણ તે જ રીતે મદદ અને તાલીમ આપશે.હકીકતમાં, વાસ્તવમાં, અરજદારે રજૂઆત કરી છે કે આવી વ્યક્તિઓને મદદ કરવાને બદલે માર્ચ ૧૯૯૫ પછી ૨૭/૦૩/૧૯૯૫ પર મોચીની નોકરી માટે વ્યાજમુક્ત લોન જેના માટે તેમને સંસ્થા દ્વારા તાલીમ આપવામાં આવી હતી તેના ૫૦૦૦/- રૂપિયાની રકમ મેળવ્યા પછી જ સંસ્થાએ આવવાનું બંધ કરી દીધું છે. અરજદારનો કેસ છે કે આ સહાય સંસ્થા તરફથી ૫૦૦૦ રૂપિયા વ્યાજમુક્ત લોન દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવી હતી, પરંતુ આ સહાનુભૂતિ તેમના માટે અનુચિત હોવાનું જણાયું હતું કારણ કે તેમણે માર્ચ ૧૯૯૫થી આવવાનું બંધ કરી દીધું હતું. અરજદાર દ્વારા જણાવવામાં આવ્યું છે કે, પ્રતિવાદીએ પોતે સંસ્થામાં આવવાનું બંધ કરી દીધું હોવા છતાં, તેણે ખોટા આધાર પર ઔદ્યોગિક વિવાદ ઉઠાવ્યો છે કે તેને ૦૧/૦૪/૧૯૯૫ થી મૌખિક રીતે સેવામાંથી બરતરફ કરવામાં આવ્યો હતો, અને આ રીતે પાછળના વેતન અને

અન્ય આકસ્મિક લાભ સાથે પુનઃસ્થાપનની માંગ ઉઠાવવામાં આવી હતી.ઉપરોક્ત સંદર્ભને રેકૉર્ડ્સ એલ.સી.વી. નંબર ૮૦૦/૮૫ તરીકે નોંધવામાં આવ્યો હતો, જે શરૂઆતમાં એકપક્ષીય રીતે નક્કી કરવામાં આવ્યો હતો. બાદમાં, ઔદ્યોગિક વિવાદ અધિનિયમ (ગુજરાત નિયમો) ના નિયમ ૨૬(એ) હેઠળ અરજદાર દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અરજી પર ઉપરોક્ત એકપક્ષીય એવોર્ડને રદબાતલ કરવામાં આવ્યો હતો અને પુનઃસ્થાપિત કર્યા પછી રેકૉર્ડ્સને એલ.સી.વી. નંબર ૫૩૮/૨૦૦૦ તરીકે ફરીથી ક્રમાંકિત કરવામાં આવ્યો હતો.

(૨.૨) તે ઉપરોક્ત સંદર્ભના ચુકાદા પર છે કે વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારીએ ૨૪/૦૧/૨૦૦૦ પર એક એવોર્ડ પસાર કર્યો છે, જેમાં અરજદારને તમામ પરિણામી લાભો અને સંપૂર્ણ વેતન સાથે પ્રતિવાદીને તેના મૂળ પદ પર પુનઃસ્થાપિત કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો છે અને તેના પર ૫૦૦ રૂપિયાનો ખર્ચ લાદવામાં આવ્યો છે.તે વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા પસાર કરાયેલા આ ચુકાદાની વિરુદ્ધ છે, અરજદારે વર્તમાન અરજી દ્વારા આ અદાલતનો સંપર્ક કર્યો છે.૨૪/૦૭/૨૦૦૬ પર, આ અદાલત દ્વારા અરજીને ધ્યાનમાં લેવામાં આવી હતી અને તે રેકૉર્ડ પરથી લાગે છે કે સુનાવણી પછી, કોર્ટે ૨૩/૧૧/૨૦૦૭ પર વિગતવાર આદેશ પસાર કર્યો હતો, જેની નોંધ લેવા યોગ્ય છે, તેથી, અહીં ફરીથી પુનઃઉત્પાદિત કરેલ છે.

“અરજદાર વતી વિદ્વાન વકીલ શ્રી એન. એમ. શાહ અને પ્રતિવાદી

વતી હાજર રહેલા ગુજરાત જનરલ કામદાર પંચાયતના જનરલ સેક્રેટરી શ્રી રાકેશ મકવાણા.

અરજદાર વતી વિદ્વાન વકીલ શ્રી શાહે રજૂઆત કરી હતી કે પ્રતિવાદી કામદારને અરજદાર દ્વારા ૨૨/૦૨/૨૦૦૭ થી સેવામાં પહેલેથી જ પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવ્યો છે. પ્રતિવાદી કામદાર વતી હાજર રહેલા જનરલ સેક્રેટરી શ્રી રાકેશ મકવાણા દ્વારા આ હકીકત વિવાદિત નથી.

પ્રતિવાદી કામદાર પણ વ્યક્તિગત રીતે આ અદાલત સમક્ષ હાજર રહ્યા છે અને તેણે આ હકીકત પર વિવાદ કર્યો નથી કે ૨૨/૦૨/૨૦૦૭ ની અસરથી તે અરજદાર સાથે કામ કરી રહ્યો છે. જો કે, પ્રતિવાદી કામદારની એકમાત્ર ફરિયાદ એ છે કે અરજદાર દ્વારા છેલ્લા વેતન ૩૦ રૂપિયા/દિવસની હદ સુધી ચૂકવવામાં આવે છે. તેથી, જનરલ સેક્રેટરી શ્રી રાકેશ મકવાણાએ રજૂઆત કરી હતી કે પ્રતિવાદી કામદાર રાજ્ય સરકાર દ્વારા સૂચિત લઘુતમ વેતન અધિનિયમ મુજબ લઘુતમ વેતનનો હકદાર છે. તે માટે, પ્રતિવાદી કામદાર માટે અરજદાર સામે લઘુતમ વેતન અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ જરૂરી અરજી દાખલ કરવાની છૂટ છે.

વિદ્વાન વકીલ શ્રી શાહે રજૂઆત કરી હતી કે અરજદાર સંસ્થામાં

સાથી કર્મચારીને પણ દરરોજ માત્ર ૪૦ રૂપિયા મળી રહ્યા છે, જે ૧૫ વર્ષથી વધુ સમયથી કામ કરી રહ્યા છે.તેમણે એવી પણ રજૂઆત કરી હતી કે અરજદાર એક ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ છે જે રક્તપિત્તથી અસરગ્રસ્ત વ્યક્તિઓના પુનર્વસન માટે કામ કરે છે.

સમગ્ર બાબત અને રજૂઆતો અને તથ્યાત્મક પાસાઓને ધ્યાનમાં રાખીને અને અરજદાર દ્વારા પુનઃસ્થાપનનો અમલ કરવામાં આવે છે તે હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને, તેથી, પુનઃસ્થાપન આદેશને આધિન ફક્ત ૭ (સી) માત્ર પાછા વેતનની દ્રષ્ટિએ વચગાળાની રાહત અરજદાર દ્વારા પ્રતિવાદી કામદારની તરફેણમાં પહેલેથી જ પસાર કરવામાં આવી છે.

વચગાળાની રાહતની નોટીસ ૧૪/૧૨/૨૦૦૭ ના રોજ પરત થાય તેમ જાહેર.

મુખ્ય એસ.સી.એ. નંબર ૧૦૩૪૬/૨૦૦૬ માં આ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલી વચગાળાની રાહતને ધ્યાનમાં રાખીને, નાગરિક અરજી નંબર ૧૨૨૮૬/૨૦૦૭ અસ્તિત્વમાં રહેતી નથી. તદનુસાર, સિવિલ એપિલિકેશન નંબર ૧૨૨૮૬/૨૦૦૭ નો નિકાલ કરવામાં આવે છે."

પાછળથી ૧૪/૧૨/૨૦૦૭ ના રોજ, પ્રતિવાદી-કામદારને પહેલેથી જ પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવ્યો હોવાનું અને તે કામ કરી રહ્યો હોવાનું કહેવાયું હોવાથી, જ્યાં સુધી આ બાબતનો આખરે નિર્ણય ન થાય ત્યાં સુધી વચગાળાના રાહતની પુષ્ટિ કરવામાં આવે છે અને તેથી આ હકીકતની પૃષ્ઠભૂમિમાં વર્તમાન કાર્યવાહી અંતિમ નિકાલ માટે લેવામાં આવે છે.

(૨.૩) રેકૉર્ડ પરથી એવું લાગે છે કે ઔદ્યોગિક વિવાદ અધિનિયમની કલમ ૧૦ (૧) (સી) હેઠળ શ્રમ અદાલત, વડોદરાને સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો છે અને પ્રતિવાદી દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા ઔદ્યોગિક વિવાદને ઉકેલવા માટે આંક-૩ માં દાવો કરવામાં આવેલી ઉપરોક્ત સંદર્ભ કાર્યવાહીમાં તમામ પાછા વેતનની સાથે પુનઃસ્થાપનની રાહત આપવામાં આવી છે. પ્રતિવાદી-કર્મચારીએ દાવોમા નિવેદન દાખલ કર્યું છે કે તે ૦૧/૦૭/૧૯૮૮ થી અસર સાથે અરજદારની સંસ્થામાં કામ કરી રહ્યો હતો અને જૂતા/ફૂટપેર બનાવવાની પ્રવૃત્તિમાં કામ કરતા કાયમી કર્મચારી તરીકે તેની ફરજ બજાવી રહ્યો હતો. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે ૧૮/૦૩/૧૯૯૦ પર પ્રતિવાદી-કામદારને પણ રાષ્ટ્રીય ચંદ્રક એનાયત કરવામાં આવ્યો હતો અને તેણે વારંવાર અરજદારની સંસ્થા સામે ફરિયાદ કરી છે કે કાયદા હેઠળ નિર્ધારિત કોઈ લઘુત્તમ વેતન ચૂકવવામાં આવ્યું ન હતું કે વિશેષ મોંઘવારી ભથ્થું પણ ચૂકવવામાં આવ્યું ન હતું. સેવા શરતો સાથે જોડાયેલા અન્ય આનુષંગિક લાભો ઉપરાંત ચૂકવણી કરવામાં આવી નથી અને તેથી, દલીલ

કરવામાં આવી છે કે અરજદાર સંસ્થા દ્વારા સંપૂર્ણ શોષણ કરવામાં આવે છે, અને તે પ્રતિવાદી-કામદારનો કેસ છે કે જ્યારે આવી માંગ દબાવવામાં આવી હતી ત્યારે તેને ૦૧/૦૪/૨૦૦૫ પર મૌખિક રીતે સેવામાંથી બંધ કરવામાં આવ્યો હતો.પ્રતિવાદી-કર્મચારીની કહેવાતી અરજીની વિરુદ્ધમાં, એવું લાગે છે કે અરજદાર સંસ્થાએ આંક ૨૩ દ્વારા વિગતવાર જવાબ રજૂ કર્યો છે, જેમાં દલીલ કરવામાં આવી છે કે પ્રતિવાદી અને અરજદાર સંસ્થા વચ્ચે કોઈ નોકરીદાતા અને કર્મચારી સંબંધ અસ્તિત્વમાં નથી અને તેથી સંદર્ભ પોતે જ અસમર્થનીય તરીકે બરતરફ કરવો જરૂરી છે.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અરજદાર સંસ્થા એ વડોદરાના ચેરિટી કમિશનરની કચેરી સમક્ષ નોંધાયેલ ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ છે, અને રક્તપિત્ત રોગથી અસરગ્રસ્ત વ્યક્તિઓને મદદ કરવાની પ્રશંસનીય પ્રવૃત્તિ પ્રદાન કરે છે અને સમાજમાં તેમનું પુનર્વસન કરવાના ઉપરોક્ત ઉદ્દેશ્ય સાથે ટ્રસ્ટ કાર્યરત છે.સંસ્થા દ્વારા એવી રજૂઆત પણ કરવામાં આવી હતી કે સંસ્થામાં બનાવવામાં આવતી ચપ્પલ (ફૂટવેર) અનિવાર્યપણે રક્તપિત્તથી અસરગ્રસ્ત વ્યક્તિઓ માટે છે, જેને એમસીઆર ચપ્પલ (ફૂટવેર) તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.આ આવશ્યકપણે વિવિધ હોસ્પિટલો અને સંસ્થાઓને પ્રદાન કરવામાં આવે છે, જે આ પ્રકારની પ્રવૃત્તિમાં કામ કરે છે અને આ પ્રવૃત્તિ પાછળ કોઈ નફાનો હેતુ નથી, અને તેથી, દલીલ કરી હતી કે તેને એક ઉદ્યોગ તરીકે પણ ઓળખવામાં આવતો નથી.એવી પણ દલીલ કરવામાં આવી હતી કે વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ હાથ ધરવામાં આવી રહી છે અને તે હેતુ માટે, જૂતા બનાવવાની પ્રવૃત્તિ જેના માટે લોનના રૂપમાં

કેટલીક નાણાકીય સહાય પૂરી પાડવામાં આવી રહી છે, પરંતુ પ્રતિવાદીએ તેને બતાવેલી સહાનુભૂતિનો ખોટો ઉપયોગ કર્યો છે અને વ્યર્થ ઔદ્યોગિક વિવાદ ઉઠાવ્યો છે. આંક ૫-૧૬, ૩૬, ૩૭ દ્વારા ચુકાદા દરમિયાન, દસ્તાવેજ પુરાવા પ્રતિવાદીની આગેવાનીમાં આવ્યા હતા, જ્યારે, અરજદાર સંસ્થાએ આંક ૫૦ દ્વારા દસ્તાવેજો ધરાવતી સૂચિ રજૂ કરી છે. પ્રતિવાદીએ પોતાની જુબાની આંક ૬ દ્વારા અને તેની વિરુદ્ધમાં એક ટ્રસ્ટી નામે પુરષોત્તમ પંચાલની અરજદાર દ્વારા આંક ૨૭ દ્વારા તપાસ કરવામાં આવી હતી અને આંક ૩૮ દ્વારા અરજદાર સંસ્થાએ તેની કલોઝીંગ પુરશીસ રજૂ કરી છે, સંદર્ભોના બંને પક્ષોએ તેમની સંબંધિત લેખિત દલીલો કરી છે, અને ઉપર જણાવ્યા મુજબ રેકૉર્ડ પરની એકંદર સામગ્રીને ધ્યાનમાં લીધા પછી શ્રમ અદાલતના વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારીએ ૨૪/૦૧/૨૦૦૫ પર એક એવોર્ડ પસાર કર્યો હતો, જેમાં સંદર્ભને મંજૂરી આપવામાં આવી હતી અને પરિણામે અરજદાર સંસ્થાને તમામ પરિણામી લાભો અને પાછા પુરાવા સાથે પ્રતિવાદીને તેના મૂળ પદ પર પુનઃસ્થાપિત કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો અને ખર્ચ તરીકે રૂપિયા ૫૦૦/- એનાયત કર્યા હતા. આ પૃષ્ઠભૂમિએ અરજદારને આ અદાલતમાં જવા માટે પ્રેરિત કર્યા છે.

(૩) શ્રી નીલેશ શાહ સાથે અરજદાર વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી એ. કે. કલર્ક, વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી છે કે અરજદાર સંસ્થા એક એવી સંસ્થા છે જેની સ્થાપના નફાના હેતુથી કરવામાં આવી નથી, તે માત્ર એક ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ છે જેની

સ્થાપના માત્ર લોકોને મદદ કરવાના હેતુથી કરવામાં આવી છે કે જેઓ રક્તપિત્ત રોગથી પીડાય છે અને તેથી પ્રતિવાદીઓ જેવા આ વ્યક્તિઓ ટ્રસ્ટના કર્મચારીઓ નથી.તેથી, અરજદાર ચેરિટેબલ સંસ્થા હોવાને કારણે તેને ઉદ્યોગ પણ ન કહી શકાય.શ્રી કલર્ક, અરજદાર વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલે આ કોર્ટનું ધ્યાન વિવિધ દસ્તાવેજો તરફ દોર્યું છે જે સૂચવે છે કે ટ્રસ્ટની સ્થાપના નફાના હેતુ માટે કે કોઈ વ્યાપારી હેતુ માટે નથી અને તેણે ટ્રસ્ટના હેતુ અને પ્રવૃત્તિઓ વિશે ધ્યાન દોર્યું છે જે અરજી સંકલનના પાન ૨૧ પરથી પ્રતિબિંબિત થાય છે.અરજદારના વકીલ દ્વારા એવી પણ રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે પ્રતિવાદીને સમાજમાં પુનર્વસન માટે ૫૦૦૦/- રૂપિયાની વ્યાજમુક્ત લોનના રૂપમાં આર્થિક સહાય કરવામાં આવી છે અને રજૂઆત કરી છે કે ૨૭/૦૩/૧૯૯૫ પર આવી લોન લીધા પછી, તે જાતે આ સંસ્થામાં પાછો આવ્યો નથી.અરજદારના વિદ્વાન વકીલે પૃષ્ઠ ૩૭ પર અરજી સંકલન સાથે જોડાયેલી રસીદ તરફ ધ્યાન દોર્યું છે.તે પણ ધ્યાનમાં લાવવામાં આવ્યું હતું કે અરજદારના ટ્રસ્ટના ટ્રસ્ટીઓમાંના એકએ પ્રિસાઈડિંગ ઓફિસર સમક્ષ સ્પષ્ટ જુબાની આપી છે કે ટ્રસ્ટને સરકાર તરફથી કોઈ અનુદાન મળી રહ્યું નથી, તે તેની પ્રવૃત્તિ માત્ર પ્રાપ્ત દાનની સહાય પર પ્રદાન કરી રહ્યું છે.તે પણ ધ્યાનમાં લાવવામાં આવ્યું હતું કે પ્રતિવાદી માત્ર એક તાલીમાર્થી હતો, જે ફૂટવેર બનાવવાની તાલીમ મેળવે છે અને તે ટ્રસ્ટનો કર્મચારી નથી.ઉપરોક્ત ટ્રસ્ટીઓની તપાસમાંથી એ પણ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું કે પ્રતિવાદીએ સમાજમાં પોતાના પુનર્વસન માટે લોનની માંગ કરી છે અને તે પૂરી પાડવામાં

આવી હતી, અને આ રકમ મેળવ્યા પછી તેણે જાતે જ અરજદારનું ટ્રસ્ટ છોડી દીધું હતું અને ટ્રસ્ટે તેને ટ્રસ્ટમાં આવતા અટકાવ્યો નથી અથવા બંધ કર્યો નથી. વિદ્વાન વકીલ શ્રી એ. કે. કલર્કએ વધુમાં ધ્યાન દોર્યું છે કે પ્રતિવાદી અને તેની પત્ની બંને રક્તપિત્તના આ રોગથી પીડાતા હતા અને તે જ રીતે એક સાથે કાર્યવાહી ભરીને સહાનુભૂતિનો ખોટો ઉપયોગ કરવા માટે. પત્નીએ શ્રમ અદાલત, વડોદરાના પ્રિસાઇડિંગ ઓફિસર સમક્ષ ઔદ્યોગિક વિવાદ પણ ઉઠાવ્યો છે. અરજદારના વકીલે ઉપરોક્ત સંદર્ભ તરફ પણ ધ્યાન દોર્યું છે, જે ૨૪/૦૬/૨૦૦૫ પર નક્કી કરવામાં આવ્યો હતો, જે પ્રતિવાદીની પત્ની દ્વારા દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો અને રજૂઆત કરી હતી કે સમાન પ્રકૃતિના રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીની યોગ્ય તપાસ પર ઉપરોક્ત સંદર્ભ બરતરફ કરવામાં આવ્યો હતો અને તેની સામે કોઈ વધુ કાર્યવાહી કરવામાં આવી હોય તેવું લાગતું નથી અને તેથી આ સમાન પરિસ્થિતિ હોવાથી, પ્રતિવાદી દ્વારા પેદા કરેલા સંદર્ભના સ્વરૂપમાં આ મુકદ્દમો સમાન રીતે બરતરફ થવાને પાત્ર છે. અરજદારના વિદ્વાન વકીલે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે ટ્રસ્ટની પ્રવૃત્તિઓ સમાજમાં જરૂરિયાતમંદ લોકો માટે મૂલ્યવાન સેવા છે અને ટ્રસ્ટ માત્ર દાનના આધારે ચાલે છે, અને અન્ય નાણાકીય સહાય પર નહીં ચાલે અને તેથી જો આ પ્રકારની પરિસ્થિતિને સંચાલિત કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવે, તો એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે ટ્રસ્ટનો ઉદ્દેશ્ય જ નિરાશ થશે અને ટ્રસ્ટ બંધ થવાની સ્થિતિ તરફ દોરી જશે, અને તેથી, વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી છે કે ટ્રસ્ટની પ્રવૃત્તિઓ પર સરળતાથી દેખરેખ રાખવામાં આવી રહી છે, અને ખાતાનું

નિયમિતપણે ઓડિટ કરવામાં આવી રહ્યું છે અને ટ્રસ્ટ આ પ્રકારની તેની મૂલ્યવાન સેવા પ્રદાન કરી રહ્યું છે, તેથી તેનો ખોટો ઉપયોગ થવા દેવામાં નહીં આવે. પ્રતિવાદીઓ જેવી વ્યક્તિઓ દ્વારા અને તેથી અદાલતને વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા વિવાદિત એવોર્ડને રદ કરવાની વિનંતી કરી. વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરી છે કે સંદર્ભ સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારીએ એ.આઈ.આર. ૧૯૯૭ એસ.સી. ૫૪૮ માં ઉલ્લેખિત જાણીતા નિર્ણય દ્વારા નિર્ધારિત ગુણોત્તરની અવગણના કરી છે, જે ચોક્કસપણે ઉપરોક્ત નિર્ણયના પૃષ્ઠ ૫૮૬ પર ફક્ત ૧૩૨ માં નોંધવામાં આવ્યો છે અને અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવામાં ગંભીર ભૂલ કરી છે, કારણ કે અરજદારનું ટ્રસ્ટ પરોપકારી, નિષ્ઠા અને સમાજ માટે પૂરા દિલથી સમર્પિત મિશન સેવા પર આધારિત છે. ટ્રસ્ટમાં અમુક સમય માટે પ્રતિવાદીના કાર્યને રોજગાર તરીકે ગણવામાં ન આવે અને તેથી દલીલ કરવામાં આવે છે કે વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારીએ વિવાદિત એવોર્ડ પસાર કરવામાં અધિકારક્ષેત્રની ગંભીર ભૂલ કરી છે. ઉપર જણાવ્યા મુજબ અધિકારક્ષેત્રની ગંભીર ભૂલ વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા કરવામાં આવી હોવાથી રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીને જોતાં, વકીલે અદાલતને વિવાદિત ચુકાદાને રદ કરવાની વિનંતી કરી છે.

(૪) અરજીનો વિરોધ કરવા માટે, પ્રતિવાદી નંબર ૧ વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી જી. આર. વિજયલક્ષ્મીએ દલીલ કરી છે કે વિદ્વાન પીઠાસીન

અધિકારી દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલો આદેશ રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીની પ્રશંસા અને તેની સામે રજૂ કરાયેલા જુબાનીના વિશ્લેષણ પર આધારિત એક સારી રીતે તર્કબદ્ધ આદેશ છે, અને આમ દલીલ કરી છે કે કોઈ દખલગીરી ન કરવી જોઈએ.વિદ્વાન વકીલ દ્વારા એવી પણ દલીલ કરવામાં આવી હતી કે, હકીકતમાં, પ્રતિવાદી-કર્મચારીએ જુલાઈ ૧૯૮૮થી જ જૂતા બનાવનાર તરીકે કાયમી કર્મચારી તરીકે કામ કર્યું છે અને તેમની સેવાઓ સમગ્ર સમય દરમિયાન પ્રશંસનીય રહી છે.એવું પણ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું કે કેન્દ્ર સરકારે તેનાથી વિપરીત અરજદાર સંસ્થામાં કર્મચારી તરીકે કામદાર તરીકે પ્રતિવાદીની સેવાની પ્રશંસા કરી છે, અને તેથી, ૧૮/૦૩/૧૯૯૦ તારીખના પ્રશંસાપત્રને ધ્યાનમાં રાખીને, જે સંદર્ભના રેકૉર્ડનો ભાગ છે, તે સ્થાપિત થાય છે કે કર્મચારી નોકરીદાતા સંબંધ અસ્તિત્વમાં હતો. વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી છે કે, તેનાથી વિપરીત, લઘુતમ વેતન કાયદાનું પાલન કરવામાં આવ્યું ન હોવાથી, જર્મન રક્તપિત્ત મિશન દ્વારા નિર્ધારિત ધોરણ મુજબ પગાર ચૂકવવામાં આવતો ન હતો, મોંઘવારી ભથ્થું પણ ચૂકવવામાં આવ્યું ન હતું અને સેવાની શરતો સાથે જોડાયેલા અન્ય આકસ્મિક લાભો પણ ચૂકવવામાં આવતા નથી.પરિણામે, પ્રતિવાદીએ અરજદાર સંસ્થા સમક્ષ માંગ કરી હતી અને તે માંગની વિરુદ્ધ છે કે પ્રતિવાદી સામે ૦૧/૦૪/૨૦૦૫ થી અસરથી બંધ કરવાનું પરિણામી પગલું લેવામાં આવ્યું છે, અને તેથી, વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી છે કે વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા પસાર કરાયેલ એવોર્ડ ન્યાયી અને યોગ્ય છે.વકીલ દ્વારા એવી પણ રજૂઆત

કરવામાં આવી હતી કે અરજદાર તરફથી એવી દલીલ કરવી ખોટી છે કે ફૂટવેરનું ઉત્પાદન માત્ર રક્તપિત્તના કારણે પીડાતા વ્યક્તિઓના લાભ માટે કરવામાં આવી રહ્યું છે.તેનાથી વિપરીત, સામાન્ય લોકો માટેના ફૂટવેરનું વેચાણ કરીને તેનું ઉત્પાદન અને વેચાણ કરવામાં આવતું હતું અને તેનાથી નોંધપાત્ર પ્રમાણમાં નફો થતો હતો તે દર્શાવવા માટે એક મોટો રેકૉર્ડ હતો.એવી પણ દલીલ કરવામાં આવી હતી કે એક સંગઠિત પ્રવૃત્તિ વ્યવસ્થિત રીતે ચાલી રહી છે જે સૂચવે છે કે અરજદારની સ્થાપના ઔદ્યોગિક વિવાદ અધિનિયમની કલમ ૨ (જે) હેઠળ વ્યાખ્યાયિત એક ઉદ્યોગ છે. વિદ્વાન વકીલે જણાવ્યું છે કે માત્ર નફાનું તત્વ ખૂટે છે તેવું કહેવાય છે, તેથી એવું ન કહી શકાય કે તે કોઈ ઉદ્યોગ નથી.સંસ્થા એક ઉદ્યોગ છે કે નહીં તે નિર્ધારિત કરવા માટે નફો પેદા કરતું તત્વ એકમાત્ર માપદંડ નથી, અને તેથી, અરજદાર સંસ્થાની સંગઠિત અને વ્યવસ્થિત પ્રવૃત્તિને ધ્યાનમાં રાખીને આ સ્થિતિ હોવાથી, વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે તે એક એવો ઉદ્યોગ છે જે કાયદાની જોગવાઈઓને આકર્ષિત કરશે, અને તેથી, વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે સમગ્ર સામગ્રીને વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા ધ્યાનમાં લેવામાં આવી હોવાથી, એવોર્ડ માન્ય કારણ દ્વારા સાબિત થાય છે અને તેમાં કોઈ દખલગીરીની જરૂર નથી. વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી છે કે વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા એક ચોક્કસ તારણ આવ્યું છે કે કાયદાની વૈધાનિક જોગવાઈઓના ઉદ્બંધન અને હકીકતના આવા તારણો સામગ્રીની પ્રશંસા પર આધારિત છે, અને તેથી અસાધારણ અધિકારક્ષેત્રમાં, ઉપરોક્ત તારણો ખલેલ પહોંચાડી શકશે નહીં

અથવા બદલી શકશે નહીં.વકીલ દ્વારા એવી પણ દલીલ કરવામાં આવી હતી કે અરજદાર દ્વારા એક વ્યવસ્થિત ડિઝાઇન અપનાવવામાં આવી છે કે શરૂઆતમાં મૂળ ચુકાદાને હાજર ન રહીને એકપક્ષીય રીતે પસાર કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી, ત્યારબાદ, આદેશની અરજીને પાછા ખેંચવાની મંજૂરી નિયમ ૨૬(એ) હેઠળ રજૂ કરવામાં આવી હતી અને તે જ વર્તમાન સંદર્ભને ફરીથી ક્રમાંકિત કર્યા પછી અદાલત સમક્ષ આવ્યો હતો, અને તેથી, અરજદાર સંસ્થા દ્વારા પોતાને પરિણામી વૈધાનિક જવાબદારીઓથી દૂર રાખવા અને મુદ્દાને ખેંચવામાં આવે તે માટે એક વ્યવસ્થિત રીત છે.વકીલ દ્વારા એવી પણ રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે પ્રતિવાદી-કામદારને કોઈ નાણાકીય સહાય પૂરી પાડવામાં આવી ન હતી, અને જ્યારે પ્રતિવાદી-કામદાર સેવામાં જોડાયો, ત્યારે તે રક્તપિત્તથી પીડાતો ન હતો.તે સમય પહેલાં હતો કે પ્રતિવાદીને રક્તપિત્ત હતો.જ્યારે પ્રતિવાદી સંસ્થામાં જોડાયો ત્યારે તે સંપૂર્ણ સ્વસ્થ સ્થિતિમાં હતો.તેનાથી વિપરીત, એક કુશળ કર્મચારી તરીકે કેન્દ્ર સરકારે પ્રમાણપત્ર આપ્યું છે જે રેકૉર્ડમાંથી બહાર આવતી નિર્વિવાદ હકીકત છે.વકીલ દ્વારા એવી પણ દલીલ કરવામાં આવી હતી કે દસ્તાવેજની ટિપ્પણી ૧૬/૧૬ દ્વારા વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી સમક્ષ સ્ટાફ લિસ્ટની સ્થિતિ રજૂ કરવામાં આવી હતી, જેમાં પ્રતિવાદીના નામનો સંદર્ભ છે.એવું પણ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું કે જે એવોર્ડ પ્રાપ્ત થયો છે તે અરજદાર સંસ્થાના આગ્રહ અને ભલામણ પર હતો અને તેથી હવે માત્ર ઔદ્યોગિક વિવાદ કાયદો ઉઠાવવામાં આવ્યો હોવાથી, અરજદાર સંસ્થા માટે

દલીલ કરવા માટે ખુદ્દું નથી કે પ્રતિવાદી કર્મચારી તરીકે કામ કરતો ન હતો.વિદ્વાન વકીલે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે અરજદાર સંસ્થા વતી સાક્ષીની ઉલટતપાસમાં શ્રી પુરુષોત્તમ પંચાલે સ્વીકાર્યું છે કે તેઓ એ હકીકતથી વાકેફ નથી કે પ્રતિવાદી પોતે જ આવવાનું બંધ કરી રહ્યો હતો કે નહીં?કથિત સાક્ષી દ્વારા એ પણ સ્વીકારવામાં આવ્યું હતું કે પ્રતિવાદીને સંસ્થામાં તાલીમાર્થી તરીકે કોઈ નોટિસ આપવામાં આવી ન હતી. સાક્ષીની તપાસમાંથી બહાર આવી રહ્યું હતું કે સેવા બંધ કરવા પહેલાં કોઈ નોટિસ નથી કે ૭ વર્ષના સમયગાળા દરમિયાન કોઈ તપાસ હાથ ધરવામાં આવી નથી.નિર્વિવાદપણે, પ્રતિવાદીને તેની સેવામાંથી મુક્ત કરવામાં આવે છે.વિદ્વાન વકીલે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે, બંધ કરતા પહેલા, ઔદ્યોગિક વિવાદ અધિનિયમની કલમ ૨૫-એફ હેઠળ વૈધાનિક જોગવાઈનું ચોક્કસ ઉદ્દેશન થયું છે અને આ કાયદાનો આદેશ હોવાથી, વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારીએ વિવેકબુદ્ધિનો યોગ્ય ઉપયોગ કર્યો છે.એવું ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું કે તારીખ ૨૧/૦૧/૨૦૦૫ ના ચુકાદામાં જે ચોક્કસ તારણ આવ્યું છે, જે રેકૉર્ડ પરના નક્કર પુરાવાઓની પ્રશંસા અને વિશ્લેષણ પર આધારિત છે, અને તેથી, દલીલ કરવામાં આવી હતી કે જો અન્ય અભિપ્રાય શક્ય હોય તો પણ, આ અદાલત આવા તારણોને બદલવા માટે અસાધારણ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરી શકશે નહીં.વિદ્વાન વકીલે અમુક દસ્તાવેજો તરફ ધ્યાન દોર્યું છે જે વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારીના રેકૉર્ડનો ભાગ છે અને અદાલત સમક્ષ અરજીને રદ કરવા જણાવ્યું છે.એકંદર વિચારણા પરથી એવું લાગે છે કે અરજદારની સ્થાપના ઉદ્યોગ

છે કે નહીં?સંબંધિત પક્ષોનું પ્રતિનિધિત્વ કરતા વિદ્વાન વકીલોમાંથી કોઈએ વિગતવાર રજૂઆત કરી નથી અને તેથી, અદાલત એ આધાર પર કાર્યવાહી કરી રહી છે કે અરજદાર ઔદ્યોગિક વિવાદ અધિનિયમની કલમ ૨(જે) હેઠળ વ્યાખ્યાયિત એક ઉદ્યોગ છે તે હકીકત અંગે કોઈ ગંભીર વિવાદ ન હોઈ શકે, અને તેથી, કોર્ટ માટે જે ખુદ્દુ છે તે ચુકાદો આપવા અને તપાસ કરવા માટે છે કે શું ઉપરોક્ત સંજોગોના સંદર્ભમાં વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા પસાર કરાયેલ એવોર્ડ ન્યાયી અને યોગ્ય છે કે નહીં, અને તે હકીકતની પૃષ્ઠભૂમિમાંથી, આ અદાલત હવે સંબંધિત વકીલો દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલો સાથે વ્યવહાર કરી રહી છે.

(૫) સંબંધિત પક્ષો વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા પછી અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીનો અભ્યાસ કર્યા પછી અને વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી સમક્ષ રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓની તપાસ કર્યા પછી, અદાલતને જાણવા મળ્યું કે દસ્તાવેજો તેમજ મૌખિક પુરાવાના આધારે શ્રમ અદાલતના વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારીને શોધવાની હકીકત કાયદામાં નિહિત તેની વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કરીને નીચેના નિષ્કર્ષ પર આવી હતી.

(૬) પ્રથમ નિષ્કર્ષ ઔદ્યોગિક વિવાદ અધિનિયમની કલમ ૨ (જે) (ટૂંકમાં "અધિનિયમ") હેઠળ વ્યાખ્યાયિત ઉદ્યોગની વ્યાખ્યાના મુદ્દા પર છે. રેકૉર્ડ પરની

સામગ્રીના આધારે અને એ. આઈ. આર. ૧૯૭૮ એસ. સી. ૫૪૮ માં નોંધાયેલા બેંગલોર પાણી પુરવઠા ગટર વ્યવસ્થા બોર્ડ વિરુદ્ધ એ. રાજપ્પા અને અન્યોના કેસમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્ણયને ધ્યાનમાં રાખીને વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારીએ તપાસ કરી છે અને જાણવા મળ્યું છે કે અરજદાર-ટ્રસ્ટ કાયદાની કલમ ૨ (જે) હેઠળ વ્યાખ્યાયિત ઉદ્યોગની વ્યાખ્યાના દાયરામાં આવે છે અને આવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા માટે વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારીએ આંક-૧૭/૧૬ માં રજૂ કરાયેલા કર્મચારીઓની સૂચિના રૂપમાં તેની સમક્ષ રજૂ કરેલા દસ્તાવેજોની તપાસ કરી છે, તેમણે વાર્ષિક બજેટના કાગળોની પણ તપાસ કરી છે. આંક-૧૬/૧૭ પર પ્રતિબંધ મૂકવો અને ફૂટપેર વર્કશોપની માહિતી સંબંધિત સામગ્રીને પણ ધ્યાનમાં લીધી છે અને ઉપર ઉલ્લેખિત કેસમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત માપદંડોને ધ્યાનમાં રાખીને એવા નિષ્કર્ષ પર આવ્યા છે કે અરજદારની સંસ્થા વ્યવસ્થિત પ્રવૃત્તિ કરી રહી છે અને તેથી ફક્ત નફાનું તત્વ ન હોવાને કારણે તે પોતાને ઉદ્યોગની વ્યાખ્યામાંથી બાકાત રાખી શકતી નથી અને તેથી રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીનું વિશ્લેષણ કર્યા પછી ચોક્કસ નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શકાય છે કે અરજદારની સંસ્થા એ કાયદાની કલમ ૨ (જે) હેઠળ વ્યાખ્યાયિત ઉદ્યોગ છે. જ્યાં સુધી અન્ય મુદ્દાની વાત છે, અહીં પ્રતિવાદીએ અરજદાર સંસ્થામાં કર્મચારી તરીકે કામ કર્યું છે કે નહીં. વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી ખાસ કરીને એવા નિષ્કર્ષ પર આવ્યા છે કે અહીં પ્રતિવાદી અરજદાર સંસ્થામાં જૂતા બનાવનાર તરીકે કામ કરી રહ્યો હતો. તે રેકૉર્ડમાંથી બહાર આવ્યું છે કે

વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારીએ પુરાવા પર વિસ્તૃત વિચારણા કરી છે અને જાણવા મળ્યું છે કે અરજદાર સંસ્થામાં જોડાતા પહેલા, પ્રતિવાદીએ સાત મહિના માટે મદ્રાસમાં તાલીમ લીધી હતી.વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા એવું પણ માનવામાં આવ્યું હતું કે જ્યારે પ્રતિવાદી-કામદાર સંસ્થામાં જોડાયો હતો, ત્યારે તે રક્તપિત્તની ગંભીર બીમારીથી પીડાતો ન હતો.વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારીને જાણવા મળ્યું કે, પ્રતિવાદીની આ સ્થિતિ નિર્વિવાદ રહી છે.વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા એ પણ નોંધવામાં આવ્યું હતું કે અહીં પ્રતિવાદીને "કુશળ કર્મચારી" તરીકે રાષ્ટ્રીય પુરસ્કાર મળ્યો હતો, અને તેથી, તે માત્ર તાલીમાર્થી જ નહોતા.વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા એ પણ નોંધવામાં આવ્યું હતું કે અરજદાર સંસ્થા દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવેલી કર્મચારીઓની યાદીમાં પ્રતિવાદી અનુક્રમ નંબર ૫ પર હતો અને જુતા બનાવનાર તરીકે જોડાવાની તેની તારીખ ૦૧/૦૭/૧૯૮૮ છે અને પગાર દર મહિને ૧૦૦૦/- રૂપિયા પ્રાપ્ત થાય છે, જે દસ્તાવેજ પર અરજદાર સંસ્થાના નિયામક દ્વારા હસ્તાક્ષર કરવામાં આવે છે, જે આંક ૧૬/૧૬ પર રેકૉર્ડ પર રજૂ કરવામાં આવે છે, અને આંક ૧૬/૧૬ પર કર્મચારીઓની સૂચિનો આ દસ્તાવેજ ઉલટતપાસમાં અરજદાર સંસ્થાના સાક્ષી દ્વારા વિવાદિત નથી. ક્યાંય પણ, પ્રતિવાદીને તાલીમાર્થી તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યો ન હતો.લાયકાત સ્તંભમાં, એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે પ્રતિવાદીએ "એમસીઆર સેન્ડલ" માટે વિશેષ તાલીમ લીધી છે, અને તેથી, રેકૉર્ડ પર રજૂ કરવામાં આવેલી આ સામગ્રીના આધારે, ઢળેલા પીઠાસીન અધિકારી ખાસ કરીને

એવા નિષ્કર્ષ પર આવ્યા છે કે પ્રતિવાદી હકીકતમાં જૂતા બનાવનાર તરીકે કામ કરી રહ્યો હતો.અહીં એ નોંધવું યોગ્ય છે કે પ્રતિવાદીના આ વલણ અને નિષ્કર્ષને દૂર કરવા માટે, જે ત્યાં પહોંચ્યું છે, તે અરજદાર સંસ્થા દ્વારા કોઈ વિરોધાભાસી સામગ્રી રજૂ કરવામાં આવી નથી, અને તેથી, નિર્વિવાદપણે, એવું લાગે છે કે વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારીનો આ નિષ્કર્ષ તેની સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવેલી સામગ્રી પર આધારિત છે.જ્યાં સુધી અન્ય એક મુદ્દો જે વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા ઘડવામાં આવ્યો છે કે શું પ્રતિવાદીને અરજદાર સંસ્થા દ્વારા મૌખિક રીતે સેવામાંથી બરતરફ કરવામાં આવ્યો હતો કે નહીં અને શા માટે કે વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી સ્પષ્ટપણે એવા નિષ્કર્ષ પર આવ્યા છે કે અરજદાર સંસ્થા દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા કોઈ પણ પ્રકારનો કોઈ પુરાવો પ્રથમ દૃષ્ટિએ સૂચવે છે કે પ્રતિવાદીએ સેવા છોડી દીધી છે, અને તેથી, તે વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા જાણવા મળ્યું છે કે પ્રતિવાદીને મૌખિક રીતે સેવામાંથી બરતરફ કરવામાં આવ્યો હતો.આ નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા માટે, રેકૉર્ડ પરથી એવું લાગે છે કે વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારીએ અરજદાર સંસ્થા એટલે કે પુરુષોત્તમ પંચાલના સાક્ષીના પુરાવાઓનું વિશ્લેષણ કર્યું છે અને આ પુરાવાનું વિશ્લેષણ કર્યા પછી, વધુ ખાસ કરીને ઉલટતપાસ કર્યા પછી, વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા જાણવા મળ્યું હતું કે પ્રતિવાદીએ પોતે આવવાનું બંધ કરી દીધું છે કે કેમ તે તેના વ્યક્તિગત જ્ઞાનમાં નથી.વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા એવું પણ જાણવા મળ્યું હતું કે પ્રતિવાદી માત્ર એક તાલીમાર્થી હતો તે સાબિત કરવા માટે કોઈ

નોટિસની જરૂર નહોતી અને આ વલણને યોગ્ય ઠેરવવા માટે, શ્રી પુરુષોત્તમ પંચાલ પાસે કોઈ દસ્તાવેજ અથવા કોઈ પુરાવા ઉપલબ્ધ નથી.વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા નિર્વિવાદપણે જાણવા મળ્યું હતું કે અરજદાર સંસ્થા દ્વારા કોઈ નોટિસ જારી કરવામાં આવી નથી, કોઈ તપાસ હાથ ધરવામાં આવી નથી, કોઈ ગેરવર્તણૂકનો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો નથી અને જો પ્રતિવાદી-કર્મચારીએ ખરેખર સેવા છોડી દીધી હોય તો કોઈ સામગ્રી અથવા નોટિસ આપવામાં આવી નથી.રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીમાંથી, વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા જાણવા મળ્યું હતું કે, ૧૯૮૮-૯૫ થી જ ૭ વર્ષના લાંબા સમયગાળા માટે, પ્રતિવાદીએ અરજદાર સંસ્થામાં કામ કર્યું છે અને તે કાર્ય દરમિયાન, પ્રતિવાદી રાષ્ટ્રીય પુરસ્કાર મેળવનાર હતો.વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા એવું જાણવા મળ્યું હતું કે, બંધ કરવા માટે, કાયદાની કલમ ૨૫-એફ હેઠળ પૂરી પાડવામાં આવેલી કોઈ જરૂરિયાતનું પાલન કરવામાં આવતું નથી, અને તેથી, એવું જાણવા મળ્યું છે કે કાયદાની કલમ ૨૫-એફની પૂર્વવર્તી શરતોનું સંપૂર્ણ ઉલ્લંઘન હોવાનું જણાય છે. વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા એ પણ નોંધવામાં આવ્યું હતું કે પ્રતિવાદીના કેસને દૂર કરવા માટે, અરજદાર સંસ્થાએ રેકૉર્ડ પર કોઈ નક્કર પુરાવા પૂરા પાડ્યા નથી.૫, ૦૦૦/- રૂપિયાની લોનની હકીકતની નોંધ લેવામાં આવી છે, પરંતુ તે પિઠાસીન અધિકારી દ્વારા કોઈ પરિણામ મળ્યું ન હોવાનું જણાય છે, અને તેથી, અરજદાર સંસ્થાએ મૌખિક રીતે પ્રતિવાદીને બરતરફ કરી દીધો છે તે સૂચવવા માટે એક ચોક્કસ નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યું છે.આ સંજોગોમાં જ્યાં સુધી આગળ અને છેલ્લો

મુદ્દો છે ત્યાં સુધી અસરકારક આદેશ શું હોવો જોઈએ કે શું પાછા વેતન સાથે પુનઃસ્થાપન? આ મુદ્દો નંબર ૪ વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા હાથ ધરવામાં આવ્યો છે અને જાણવા મળ્યું છે કે અરજદાર સંસ્થા કાયદાની કલમ ૨ (જે) ના કાર્યક્ષેત્રમાં આવે છે, અને તે એક ઉદ્યોગ છે, અને પ્રતિવાદી-કર્મચારીએ ૬ વર્ષ કે તેથી વધુ સમયગાળા માટે સેવા આપી હોવાથી, મૌખિક બરતરફતા વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા ગેરકાયદેસર હોવાનું જણાય છે અને તેના પરિણામે, વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારીને પગારની બાકી રકમ સાથે પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવે છે, જે આખરે વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો. વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા નોંધવામાં આવ્યું હતું કે અરજદાર સંસ્થા દ્વારા આવા પ્રકારના કર્મચારી, જે રાષ્ટ્રીય પુરસ્કાર મેળવનાર હોય, તેને હાંકી કાઢવાની કાર્યવાહી ન્યાયી અને યોગ્ય નથી અને આખરે રેકૉર્ડના આધારે આવા ચોક્કસ તારણો પર પહોંચીને ૨૪/૦૧/૨૦૧૫ ના રોજ એવોર્ડ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં પ્રતિવાદી-કામદારને સેવાની સાતત્યતા સાથે અને સંપૂર્ણ પુર્વ વેતન અને અન્ય આનુષંગિક લાભો સાથે તેના મૂળ પદ પર પુનઃસ્થાપિત કરવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો અને ૫૦૦/- રૂપિયાની કિંમત આપવામાં આવી હતી, અને તેથી, અરજીમાં આક્ષેપિત આદેશ પસાર કરતી વખતે એકંદરે રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી, હકીકતનું ઉપરોક્ત તારણ ખાસ કરીને કાયદામાં નિહિત તેના યોગ્ય વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કરીને વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું. હકીકતનું આ તારણ, જે ભારતના બંધારણની કલમ

૨૨૬ અને ૨૨૭ હેઠળ વર્તમાન અરજી દ્વારા અરજદાર સંસ્થા દ્વારા આક્ષેપ કરવામાં આવે છે.

(૭) પક્ષકારો વતી હાજર રહેલા વકીલોની સંબંધિત દલીલો સાથે વ્યવહાર કરતા પહેલા, કાયદાની કેટલીક દરખાસ્તો સાથે વ્યવહાર કરવો જરૂરી હોવાનું જણાયું હતું, અને તેથી, નીચેના પરિસરમાં વર્તમાન વિવાદ સાથે વ્યવહાર કરવા માટે તે જ વિચારણા કરવામાં આવી રહી છે.

(૮) ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ અને ૨૨૭ હેઠળ કયા સંજોગોમાં અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરી શકાય તે અંગે કાયદો હવે સારી રીતે નક્કી થઈ ગયો છે.લાંબા સમયથી, વારંવાર, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે પ્રસ્તાવ મૂક્યો છે કે જે બાબત પર ધ્યાન આપવું જોઈએ તે નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયા છે કે શું સત્તાધિકારી અથવા નીચેની અદાલતે તેની સત્તાના દાયરામાં સત્તાઓનો સારી રીતે ઉપયોગ કર્યો છે કે નહીં અને તે કાયદાનો સ્થાયી સિદ્ધાંત છે કે ઉચ્ચ અદાલત અસાધારણ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને નિર્ણય પર અપીલ તરીકે બેસતી નથી અને તે ઉચ્ચ અદાલતનું કાર્ય નથી કે જ્યાં સુધી તે એટલી વિકૃત ન હોય અથવા સ્પષ્ટ અન્યાયને પ્રતિબિંબિત કરે.ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ અને ૨૨૭ હેઠળ અધિકારક્ષેત્રના ઉપયોગના મુદ્દા પર સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા કેટલાક પરિમાણો વર્ણવવામાં આવ્યા છે.આવા નિર્ણયોમાંનો એક નિર્ણય સમીર સુરેશ ગુપ્તા ટી.

આર. પી. એ. હોલ્ડર વિરુદ્ધ રાહુલ કુમાર અગ્રવાલના કિસ્સામાં છે, જે ૨૦૧૩ (૯) એસ. સી. સી. ૩૭૪ માં નોંધવામાં આવ્યો હતો, તે ફક્ત ૭ અને ૮ માં નીચે મુજબ છે –

“૭. અમારા મતે, વિવાદિત આદેશને રદ કરવો જવાબદાર છે કારણ કે પ્રતિવાદી દ્વારા દાખલ કરાયેલી રિટ અરજીનો નિર્ણય કરતી વખતે વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ હાઈકોર્ટના અધિકારક્ષેત્રની મર્યાદાઓની અવગણના કરી હતી. સૂર્ય દેવ રાય વિરુદ્ધ રામ ચંદર રાય અને અન્યો (૨૦૦૩) ૬ એસ. સી. સી. ૬૭૫ કેસમાં આ અદાલતના બે ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠે તે કલમ હેઠળ હાઈકોર્ટ દ્વારા સત્તાના ઉપયોગ માટેના પરિમાણો પર વિચાર કર્યો હતો. આ મુદ્દાના વિવિધ પાસાઓ પર વિચાર કર્યા પછી, બંને ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠે નીચેના સિદ્ધાંતો બહાર પાડ્યા –

“(૧) નાગરિક કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૧૧૫ માં ૦૧/૦૭/૨૦૦૨ થી અમલમાં આવતા ૧૯૯૯ ના અધિનિયમ નંબર ૪૬ દ્વારા કરાયેલો સુધારો બંધારણની કલમ ૨૨૬ અને ૨૨૭ હેઠળ ઉચ્ચ ન્યાયાલયના અધિકારક્ષેત્રને કોઈપણ રીતે અસર કરી શકતો નથી અને અસર કરતો નથી.

(૨) ઉચ્ચ અદાલતની તાબાની અદાલતો દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા વચગાળાના આદેશો, જેની સામે ૧૯૯૯ના સી.પી.સી. સુધારા અધિનિયમ નંબર ૪૬ દ્વારા પુનરાવર્તનના ઉપાયને બાકાત રાખવામાં આવ્યો છે, તેમ છતાં તેને પડકારવા માટે ખુલા છે અને તે ઉચ્ચ અદાલતના ઉત્પ્રેષણ અને નિરીક્ષણ અધિકારક્ષેત્રને આધિન રહેશે.

(૩) બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ, અધિકારક્ષેત્રની કુલ ભૂલોને સુધારવા માટે ઉત્પ્રેષણ જારી કરવામાં આવે છે, એટલે કે જ્યારે કોઈ તાબાની અદાલતે (i) અધિકારક્ષેત્ર વિના-જ્યાં કોઈ અસ્તિત્વમાં નથી ત્યાં અધિકારક્ષેત્ર ધારીને, અથવા (ii) તેના અધિકારક્ષેત્ર કરતાં વધુ-અધિકારક્ષેત્રની મર્યાદાઓને ઓળંગીને અથવા વટાવિને, અથવા (iii) કાયદા અથવા પ્રક્રિયાના નિયમોની ખુલ્લેઆમ અવગણના કરીને અથવા કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન કરીને કામ કરીને જ્યાં કોઈ પ્રક્રિયા નિર્દિષ્ટ નથી, અને તેથી ન્યાયની નિષ્ફળતા થાય છે.

(૪) બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ દેખરેખ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ તાબાની અદાલતોને તેમના અધિકારક્ષેત્રની મર્યાદામાં રાખવા માટે કરવામાં આવે છે. જ્યારે તાબાની અદાલતે એવું અધિકારક્ષેત્ર ધારણ કર્યું હોય કે જે

તેની પાસે ન હોય અથવા જે અધિકારક્ષેત્ર તેની પાસે છે તેનો ઉપયોગ કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યું હોય અથવા ઉપલબ્ધ હોવા છતાં અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ અદાલત દ્વારા કાયદા દ્વારા મંજૂરી ન હોય તેવી રીતે કરવામાં આવી રહ્યો હોય અને ન્યાયની નિષ્ફળતા અથવા ગંભીર અન્યાય થયો હોય, ત્યારે ઉચ્ચ અદાલત તેના નિરીક્ષણ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવા માટે પગલું ભરી શકે છે.

(૫) તે ઉત્પ્રેષણ ની રિટ હોય કે સુપરવાઇઝરી અધિકારક્ષેત્રની ક્વાયટ, જ્યાં સુધી નીચેની જરૂરિયાતો પૂરી ન થાય ત્યાં સુધી માત્ર હકીકત અથવા કાયદાની ભૂલોને સુધારવા માટે કોઈ ઉપલબ્ધ નથી – (i) કાર્યવાહીની સામે ભૂલ વ્યક્ત અને સ્પષ્ટ છે જેમ કે જ્યારે તે સ્પષ્ટ અજ્ઞાનતા અથવા કાયદાની જોગવાઈઓની સંપૂર્ણ અવગણના પર આધારિત હોય, અને (ii) ગંભીર અન્યાય અથવા ન્યાયની ઘોર નિષ્ફળતા તેના કારણે થઈ છે.

(૬) પેટન્ટ ભૂલ એ એક ભૂલ છે જે સ્વયં-સ્પષ્ટ છે, જે કોઈપણ લાંબી અથવા જટિલ દલીલ અથવા તર્કની લાંબી પ્રક્રિયામાં સામેલ થયા વિના સમજી શકાય છે અથવા પ્રદર્શિત કરી શકાય છે. જ્યાં બે તારણો વ્યાજબી રીતે શક્ય હોય અને તાબાની અદાલતે એક મત લેવાનું પસંદ કર્યું હોય, ત્યાં ભૂલને કુલ અથવા પેટન્ટ ન કહી શકાય.

(૭) ઉત્પ્રેષણની રિટ અને દેખરેખ અધિકારક્ષેત્ર જારી કરવાની સત્તાનો ઉપયોગ સાવચેતીપૂર્વક અને માત્ર યોગ્ય કિસ્સાઓમાં જ થવો જોઈએ જ્યાં હાઈકોર્ટની ન્યાયિક અંતરાત્મા તેને ન્યાયની ધોર નિષ્ફળતા અથવા ગંભીર અન્યાય ન થાય તે માટે કાર્યવાહી કરવા માટે આદેશ આપે છે. જ્યારે કોઈ તાબાની અદાલતમાં કોઈ દાવો અથવા કાર્યવાહીની પેન્ડન્સી દરમિયાન ઉપરોક્ત બે અધિકારક્ષેત્રોમાંથી કોઈપણનો ઉપયોગ કરવાની માંગ કરવામાં આવે ત્યારે કાળજી, સાવધાની અને સાવચેતી રાખવાની જરૂર છે અને સુધારણા માટે જોલાવવામાં આવેલી ભૂલ હજુ પણ સુધારવામાં સક્ષમ છે અને તેની સામે અપીલ અથવા પુનરાવર્તનમાં કાર્યવાહીના નિષ્કર્ષ પર અને હાઈકોર્ટના પ્રમાણપત્ર અથવા સુપરવાઈઝરી અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી અરજીને મનોરંજન કરવું એ દાવો અથવા કાર્યવાહીના સરળ પ્રવાહ અને/અથવા વહેલી તકે નિકાલમાં અવરોધ ઊભો કરશે. ઉચ્ચ અદાલત જ્યાં ભૂલ હોય ત્યાં દરમિયાનગીરી કરવા માટે વલણ અનુભવી શકે છે, જેમ કે, જો તે જ ક્ષણે તેને સુધારવામાં ન આવે તો, તે પછીના તબક્કે સુધારણા કરવામાં અસમર્થ બની શકે છે અને દરમિયાનગીરી કરવાનો ઇનકાર ન્યાયના ઉપહાસમાં પરિણમશે અથવા જ્યાં આવા ઇનકારનું પરિણામ હશે.

(૮) ઉત્પ્રેષણ અથવા દેખરેખ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને ઉચ્ચ ન્યાયાલય પોતાની જાતને અપીલની અદાલતમાં છુપાવશે નહીં અને પુરાવાની ફરીથી પ્રશંસા અથવા મૂલ્યાંકન અથવા તારણો કાઢવામાં ભૂલો સુધારવામાં અથવા માત્ર ઔપચારિક અથવા તકનીકી પાત્રની ભૂલોને સુધારવામાં સામેલ થશે નહીં.

(૯) વ્યવહારમાં, ઉત્પ્રેષણ રિટ બહાર પાડવા માટે અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવા માટેના પરિમાણો અને દેખરેખ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવા માટેના પરિમાણો લગભગ સમાન છે અને અંગ્રેજી અદાલતોથી વિપરીત ભારતમાં ઉચ્ચ અદાલતો દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાતા અધિકારક્ષેત્રની પહોળાઈએ બંને અધિકારક્ષેત્રો વચ્ચેના તફાવતને લગભગ નાબૂદ કરી દીધો છે. ઉત્પ્રેષણની રિટ બહાર પાડવા માટે અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી વખતે ઉચ્ચ અદાલત તાબાની અદાલતોના અધિનિયમ, આદેશ અથવા કાર્યવાહીને રદ કરી શકે છે પરંતુ તેના સ્થાને તેના પોતાના નિર્ણયને બદલી શકતી નથી. દેખરેખ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને ઉચ્ચ અદાલત માત્ર યોગ્ય નિર્દેશો જ ન આપી શકે જેથી તે જે રીતે કાર્ય કરશે અથવા તે પછી નવેસરથી આગળ વધશે તે રીતે તાબાની અદાલતને માર્ગદર્શન આપી શકે, ઉચ્ચ અદાલત યોગ્ય કિસ્સાઓમાં પોતે જ તાબાની અદાલતના આદેશને રદ કરવા અથવા બદલવામાં આદેશ આપી શકે છે,

જેમ કે અદાલતે કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં કરવો જોઈતો હતો.

૮. શાલિની શ્યામ શેટ્ટી અને અન્ય વિરુદ્ધ રાજેન્દ્ર શંકર પાટીલ (૨૦૧૦)

૮ એસ. સી. સી. ૩૨૯ ની અન્ય ખંડપીઠ દ્વારા આ જ પ્રશ્ન પર વિચાર કરવામાં આવ્યો હતો અને એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે –

"(અ) બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળની અરજી કલમ ૨૨૭ હેઠળની અરજીથી અલગ છે. આ બે કલમો હેઠળ હાઈકોર્ટ દ્વારા સત્તાના ઉપયોગની રીત પણ અલગ છે.

(બી) કોઈ પણ સંજોગોમાં, કલમ ૨૨૭ હેઠળની અરજીને રિટ પિટિશન ન કહી શકાય. ઉચ્ચ અદાલતોને રિટ અધિકારક્ષેત્ર પ્રદાન કરવાનો ઇતિહાસ અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ ઉચ્ચ અદાલતોને અધીક્ષણની સત્તા પ્રદાન કરવાના ઇતિહાસથી નોંધપાત્ર રીતે અલગ છે અને તેની ઉપર ચર્ચા કરવામાં આવી છે.

(સી) ઉચ્ચ અદાલતો, બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ તેની દેખરેખની શક્તિનો ઉપયોગ કરીને, તેના કરતા નીચલા ટ્રિબ્યુનલ્સ અથવા અદાલતોના આદેશોમાં દખલ કરી શકતી નથી. ન તો તે, આ સત્તાનો

ઉપયોગ કરીને, તેને તાબાની અદાલત અથવા ટ્રિબ્યુનલના આદેશો પર અપીલની અદાલત તરીકે કામ કરી શકે છે. એવા કિસ્સાઓમાં કે જ્યાં નિવારણની વૈકલ્પિક વૈધાનિક પદ્ધતિ પૂરી પાડવામાં આવી છે, તે ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા આ સત્તાના ઉપયોગ પર પ્રતિબંધ તરીકે પણ કામ કરશે.

(ડી) ઉચ્ચ અદાલતો દ્વારા તેમની દેખરેખની સત્તાનો ઉપયોગ કરવામાં દખલગીરીના પરિમાણો આ અદાલત દ્વારા વારંવાર નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યા છે. આ સંબંધમાં ઉચ્ચ ન્યાયાલયને વરયામ સિંહ કેસમાં આ અદાલતના બંધારણીય ખંડપીઠે નિર્ધારિત કરેલા સિદ્ધાંતો દ્વારા માર્ગદર્શન આપવું જોઈએ અને વરયામ સિંહના સિદ્ધાંતોનું અનુગામી બંધારણીય ખંડપીઠો અને આ અદાલતના અન્ય વિવિધ નિર્ણયો દ્વારા વારંવાર પાલન કરવામાં આવ્યું છે.

(ઈ) વરયામ સિંહના પ્રમાણ અનુસાર, જે પછીના કેસોમાં અનુસરવામાં આવે છે, ઉચ્ચ ન્યાયાલય તેના અધીક્ષણના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને ટ્રિબ્યુનલ અને અદાલતોને "તેમના અધિકારની મર્યાદામાં" રાખવા માટે જ દખલ કરી શકે છે.

(એફ) એ સુનિશ્ચિત કરવા માટે કે આવા ન્યાયાધીશો અને અદાલતો

તેમનામાં નિહિત અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને અને તેમનામાં નિહિત અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવાનો ઇનકાર કરીને કાયદાનું પાલન કરે છે.

(જી) (ઇ) અને (એફ) માં દર્શાવેલી પરિસ્થિતિઓ ઉપરાંત, ઉચ્ચ અદાલત તેની દેખરેખની સત્તાના ઉપયોગમાં દખલ કરી શકે છે જ્યારે ટ્રિબ્યુનલ અને તેના તાબાની અદાલતોના આદેશોમાં પેટન્ટ વિકૃતિ થઈ હોય અથવા જ્યાં ન્યાયની ઘોર અને સ્પષ્ટ નિષ્ફળતા થઈ હોય અથવા કુદરતી ન્યાયના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન કરવામાં આવ્યું હોય.

(એચ) તેની અધીક્ષણની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને ઉચ્ચ અદાલત માત્ર કાયદા અથવા હકીકતની ભૂલોને સુધારવામાં દખલ કરી શકતી નથી અથવા માત્ર એટલા માટે કે ટ્રિબ્યુનલ અથવા તેની તાબાની અદાલતો દ્વારા લેવામાં આવેલ દ્રષ્ટિકોણ સિવાય અન્ય દ્રષ્ટિકોણ સંભવિત દ્રષ્ટિકોણ છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ ખૂબ જ સાવચેતીપૂર્વક થવો જોઈએ.

(i) કલમ ૨૨૭ હેઠળ ઉચ્ચ ન્યાયાલયની દેખરેખની સત્તાને કોઈ પણ કાયદા દ્વારા ઘટાડી શકાતી નથી. એલ. ચંદ્રકુમાર વિરુદ્ધ ભારત સંઘના કેસમાં આ અદાલતની બંધારણીય ખંડપીઠે તેને બંધારણના મૂળભૂત

માળખાનો એક ભાગ જાહેર કર્યો છે અને તેથી બંધારણીય સુધારા દ્વારા સંક્ષિપ્તકરણ પણ ખૂબ જ શંકાસ્પદ છે.

(જે) એ વાત સાચી હોઈ શકે છે કે દિવાની કાર્યરીતી સંહિતા (સુધારો) એક્ટ, ૧૯૮૮ દ્વારા દિવાની કાર્યરીતી સંહિતાની કલમ ૧૧૫ જેવી સંબંધિત જોગવાઈનો વૈધાનિક સુધારો કલમ ૨૨૭ હેઠળ હાઈકોર્ટની સત્તાના દાયરામાં ઘટાડો કરતું નથી અને ન કરી શકે. તે જ સમયે, એ ચાદ રાખવું જોઈએ કે આવા વૈધાનિક સુધારા કલમ ૨૨૭ હેઠળ ઉચ્ચ ન્યાયાલયના અધીક્ષણના અધિકારક્ષેત્રને અનુરૂપ રીતે વિસ્તૃત કરતા નથી.

(કે) સત્તા વિવેકાધીન છે અને તેનો ઉપયોગ ન્યાયી સિદ્ધાંત પર થવો જોઈએ. યોગ્ય કિસ્સામાં, સત્તાનો ઉપયોગ સ્વયંપ્રેરિત રીતે કરી શકાય છે.

(I) કલમ ૨૨૭ હેઠળ ઉચ્ચ ન્યાયાલયની વ્યાપક અને નિરંકુશ શક્તિની યોગ્ય પ્રશંસા પર, તે સ્પષ્ટ કરે છે કે આ લેખનો મુખ્ય ઉદ્દેશ ઉચ્ચ ન્યાયાલય દ્વારા તેના પ્રદેશમાં ન્યાયના વહીવટ પર કડક વહીવટી અને ન્યાયિક નિયંત્રણ રાખવાનો છે.

(એમ) વહીવટી અને ન્યાયિક એમ બંને રીતે દેખરેખનો ઉદ્દેશ ન્યાયની સમગ્ર તંત્રની કાર્યક્ષમતા, સરળતા અને સુવ્યવસ્થિત કામગીરી એવી રીતે જાળવવાનો છે કે તે તેને કોઈ પણ બદનામીમાં ન લાવે. આ અનુચ્છેદ હેઠળ હસ્તક્ષેપની સત્તાને ઓછામાં ઓછી રાખવી જોઈએ જેથી ન્યાયનું ચક્ર અટકી ન જાય અને ન્યાયનો સ્ત્રોત શુદ્ધ અને અપ્રદૂષિત રહે જેથી ઉચ્ચ ન્યાયાલયને આધીન ન્યાયાધીશો અને અદાલતોની કામગીરીમાં લોકોનો વિશ્વાસ જળવાઈ રહે.

(એન) આ અનામત અને ન્યાયિક હસ્તક્ષેપની અસાધારણ શક્તિનો ઉપયોગ માત્ર વ્યક્તિગત કેસોમાં રાહત આપવા માટે થવો જોઈએ નહીં, પરંતુ વ્યાપક જાહેર હિતમાં ન્યાયના વહીવટમાં લોકોનો વિશ્વાસ વધારવા માટે નિર્દેશિત થવો જોઈએ, જ્યારે કલમ ૨૨૬ વ્યક્તિગત ફરિયાદના રક્ષણ માટે છે. તેથી, કલમ ૨૨૭ હેઠળની સત્તા નિરંકુશ હોઈ શકે છે પરંતુ તેની ક્વાયત ઉપર દર્શાવેલ ઉચ્ચ સ્તરની ન્યાયિક શિસ્તને આધિન છે.

(ઓ) આ શક્તિનો અયોગ્ય અને વારંવાર ઉપયોગ પ્રતિકૂળ હશે અને તેની શક્તિ અને જીવંતતાની આ અસાધારણ શક્તિને દૂર કરશે.

(૯) સર્વોચ્ચ અદાલતના ઉપરોક્ત પ્રસ્તાવ ઉપરાંત, જસમીર સિંહ વિરુદ્ધ

હરિયાણા રાજ્ય અને અન્ય (૨૦૧૫) ૪ એસ.સી.સી. ૪૫૮ ના કેસમાં તાજેતરના ચુકાદાએ પણ અગાઉના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો. માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો છે કે ઔદ્યોગિક અદાલત અથવા શ્રમ અદાલત દ્વારા નોંધાયેલા નિષ્કર્ષમાં કોઈ દખલગીરી થવી જોઈએ નહીં.

“૧૮. આ એવોર્ડને પ્રતિવાદી નોકરીદાતા દ્વારા સિવિલ રિટ અરજી નંબર ૯૫૩૨/૨૦૦૧ માં પડકારવામાં આવ્યો છે, જેમાં અસમર્થનીય દલીલોની વિનંતી કરવામાં આવી છે. ઉપરોક્ત રિટ અરજીમાં, ઉચ્ચ અદાલતે સૈયદ ચાકુબ વિરુદ્ધ કે. એસ. રાધાકૃષ્ણનમાં આ અદાલતના ચુકાદા અને હરજિંદર સિંહ વિરુદ્ધ પંજાબ સ્ટેટ વેરહાઉસિંગ કોર્પોરેશનમાં ઉલ્લેખિત ચુકાદાની વિરુદ્ધમાં તેના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કર્યો હતો. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે અનૂપ શર્મા વિરુદ્ધ જાહેર આરોગ્ય વિભાગના અન્ય ચુકાદા પર તેના કાનૂની રજૂઆતોના સમર્થનમાં યોગ્ય રીતે આધાર રાખ્યો છે કે વિદ્વાન એક ન્યાયાધીશ અને હાઈકોર્ટની ખંડપીઠ બંનેએ ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ તેમની દેખરેખની શક્તિનો ઉપયોગ કરવામાં ભૂલ કરી છે.”

૧૯. વધુમાં હરજિંદર સિંહ વિરુદ્ધ પંજાબ સ્ટેટ વેરહાઉસિંગ કોર્પોરેશનમાં, જેમાં આ અદાલતે ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ ઉચ્ચ અદાલત

દ્વારા સત્તાના ઉપયોગ પર અભિપ્રાય આપ્યો હતો – (એસ.સી.સી. પાનું ૨૦૫, ફકરો ૨૧)

“૨૧. સમાપન કરતા પહેલા, અમે એ અવલોકન કરવું જરૂરી માનીએ છીએ કે વર્તમાન જેવી બાબતોમાં બંધારણની કલમ ૨૨૬ અને/અથવા ૨૨૭ હેઠળ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી વખતે, ઉચ્ચ અદાલતો એ ધ્યાનમાં રાખવા માટે બંધાયેલા છે કે ઔદ્યોગિક વિવાદ અધિનિયમ અને અન્ય સમાન કાયદાકીય સાધનો સામાજિક કલ્યાણ કાયદાઓ છે અને તેનું અર્થઘટન બંધારણની પ્રસ્તાવનામાં નિર્ધારિત લક્ષ્યો અને સામાન્ય રીતે તેના ભાગ IV માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓ અને ખાસ કરીને કલમ ૩૮, ૩૯ (એ) થી (ઈ), ૪૩ અને ૪૩-એ ને ધ્યાનમાં રાખીને કરવું જરૂરી છે, જે આદેશ આપે છે કે રાજ્યએ પ્રોત્સાહન માટે સામાજિક વ્યવસ્થા સુરક્ષિત કરવી જોઈએ. લોકોના કલ્યાણ માટે, પુરુષો અને સ્ત્રીઓ વચ્ચે સમાનતા સુનિશ્ચિત કરવી અને સમુદાયના ભૌતિક સંસાધનોની સમાન વહેંચણી કરવી જેથી સામાન્ય હિતમાં સહાય મળે અને કામદારોને તેમની બાકી રકમ મળે તેની પણ ખાતરી કરવી. ૪૧ વર્ષ પહેલાં ન્યાયમૂર્તિ ગજેન્દ્રગડકરે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે –

‘૧૦..... સામાજિક અને આર્થિક ન્યાયનો ખ્યાલ એ ક્રાંતિકારી મહત્વનો

જીવંત ખ્યાલ છે; તે કાયદાના શાસનને પોષણ આપે છે અને કલ્યાણકારી રાજ્યના આદર્શને અર્થ અને મહત્વ આપે છે.’ (મૈસૂર રાજ્ય વિરુદ્ધ સોનાની ખાણોના કામદારો, એ.આઈ.આર. પાનું ૯૨૮, ફકરો ૧૦)

૨૦. કાયદાના ઉપરોક્ત નિવેદનને ધ્યાનમાં રાખીને, વિદ્વાન એક ન્યાયાધીશ દ્વારા ચુકાદાને રદ કરવો, જેને ખંડપીઠ દ્વારા સમર્થન આપવામાં આવ્યું છે, તે કાયદામાં દૂષિત છે કારણ કે તે ઉપરોક્ત ઉલ્લેખિત આ અદાલતના ચુકાદાઓથી વિપરીત છે, જેના પર અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે વિવિધ મુદ્દાઓ પર શ્રમ અદાલત દ્વારા નોંધાયેલા તારણોની ચોકસાઈના સમર્થનમાં યોગ્ય રીતે આધાર રાખ્યો છે, ખાસ કરીને હકીકત એ છે કે કામદારએ કેલેન્ડર વર્ષમાં ૨૪૦ દિવસથી વધુ સમય સુધી કામ કર્યું છે અને કલમ ૨૫-એફ કાયદાના (એ) અને (બી) ૨૫-જી અને ૨૫-એચ કલમોનું પાલન ન કરવા બદલ કાયદામાં સેવા સમાપ્તિ આદેશ શરૂઆતમાં રદબાતલ છે, તેથી, ઔદ્યોગિક ટ્રિબ્યુનલ-કમ-મજૂર અદાલતે કામદારની સેવાની સમાપ્તિના આદેશને યોગ્ય રીતે રદ કર્યો છે અને સેવાની સાતત્યતા અને સંપૂર્ણ વેતન સાથે પુનઃસ્થાપનનો આદેશ આપ્યો છે.

(૧૦) હસ્તક્ષેપના ઉપરોક્ત અવકાશને પુનરાવર્તિત કરતા, માનનીય સર્વોચ્ચ

અદાલતે પેપ્સિકો ઇન્ડિયા હોલિંગ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ વિરુદ્ધ કૃષ્ણ કાંત પાડે ના કેસમાં (૨૦૧૫) ૪ એસ.સી.સી. ૨૭૦ માં નોંધાયેલા ચુકાદામાં પ્રસ્તાવ મૂક્યો છે કે એકવાર નીચેની અદાલત રેકૉર્ડ પરના પુરાવાના આધારે આવી જાય પછી હકીકતના નિષ્કર્ષમાં દખલ ન કરવી જોઈએ. ઉપરોક્ત નિર્ણયનો સંબંધિત સાર ફરરા ૧૪,૧૫ અને ૧૬માં છે જેની નોંધ લેવી યોગ્ય છે, તેથી નીચે પ્રમાણે પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવે છે:

“૧૪.અદાલતો અથવા ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા નોંધાયેલા તથ્યોમાં દખલ કરતી બંધારણની કલમ ૨૨૬ અને ૨૨૭ હેઠળ ઉચ્ચ અદાલતની સત્તાની ચર્ચા કરતી વખતે, ચંદાવરકર સીતા રત્ન રાવ વિરુદ્ધ આશાલતા એસ. ગુરમ કેસમાં આ અદાલતે નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો હતો – (એસ.સી.સી. પાના નંબર ૪૫૮-૫૯, ફરરા ૧૭)

‘૧૭. તથ્યોના નિષ્કર્ષના કિસ્સામાં, કોર્ટે બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ તેના અધિકારક્ષેત્રના ઉપયોગમાં દખલ ન કરવી જોઈએ. બાથુતમલ રાયચંદ ઓસવાલ વિરુદ્ધ લક્ષ્મીબાઈ આર તાર્તા કેસમાં આ અદાલતના નિરીક્ષણોનો સંદર્ભ આપી શકાય છે, જેમાં આ અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું કે જ્યારે વિધાનસભાએ અપીલનો અધિકાર આપ્યો ન હોય ત્યારે ઉચ્ચ અદાલત કલમ ૨૨૭ હેઠળ તેના અધિકારક્ષેત્રનો

ઉપયોગ કરવાની આડમાં પોતાને અપીલની અદાલતમાં રૂપાંતરિત કરી શકતી નથી.ઉચ્ચ અદાલત પુરાવાની તપાસ કરીને અને ફરીથી મૂલ્યાંકન કરીને હકીકતોની ભૂલોને સુધારવા માટે સક્ષમ ન હતી.અદાલત વતી બોલતા, તે સમયે વિજ્ઞાન મુખ્ય ન્યાયાધીશ તરીકે ન્યાયમૂર્તિ ભગવતીને અહેવાલના એ.આઈ.આર. પૃષ્ઠ ૧૩૦૧ પર નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું—(એસ.સી.સી. પૃષ્ઠ ૮૬૪, ફકરો ૭)

‘૭. અપીલકર્તા દ્વારા પસંદ કરાયેલી વિશેષ નાગરિક અરજી સ્વીકાર્ય રીતે કલમ ૨૨૭ હેઠળની અરજી હતી અને તેથી, તે લેખ હેઠળ હાઈકોર્ટના અધિકારક્ષેત્રના અવકાશ અને મર્યાદાને ધ્યાનમાં લેવા માટે જ સામગ્રી છે.શું ઉચ્ચ અદાલતને કલમ ૨૨૭ હેઠળની અરજીમાં જિલ્લા અદાલત દ્વારા પહોંચેલા તથ્યોના તારણોને ખલેલ પહોંચાડવાનો અધિકારક્ષેત્ર હતો? વરયામ સિંહ વિરુદ્ધ અમરનાથ (એ. આઈ. આર. પાનું ૨૧૭, ફકરો ૧૪) માં આ અદાલતના નિર્ણય દ્વારા સારી રીતે નક્કી કરવામાં આવ્યું છે કે

“કલમ ૨૨૭ દ્વારા આપવામાં આવેલી દેખરેખની સત્તાનો ઉપયોગ, જેમ કે હેરિસ, સી.જે. દ્વારા ડાલમિયા જેન એરીવેઝ લિમિટેડ વિરુદ્ધ

સુકુમાર મુખર્જીમાં દર્શાવવામાં આવ્યો છે, તેનો ઉપયોગ સૌથી વધુ સાવચેતીપૂર્વક અને માત્ર યોગ્ય કેસોમાં જ કરવામાં આવે છે જેથી તાબાની અદાલતોને તેમની સત્તાની મર્યાદામાં રાખી શકાય અને માત્ર ભૂલો સુધારવા માટે નહીં. કાયદાના આ નિવેદનને નાગેન્દ્ર નાથ બોરા વિરુદ્ધ કદીસનર ઓફ હિલ્સ ડિવિઝન કેસમાં આ અદાલતના અનુગામી નિર્ણયમાં મંજૂરી સાથે ટાંકવામાં આવ્યું હતું અને તે તરફ ન્યાયમુર્તી સિંહાએ ધ્યાન દોર્યું હતું, જે તે સમયે તે કેસમાં કોર્ટ વતી બોલતા હતા – (એ.આઈ.આર. પાનું ૪૧૩, ફરો ૩૦)

“૩૦ આમ, તે સ્પષ્ટ છે કે બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ ન્યાયિક અથવા અર્ધ-ન્યાયિક પ્રકૃતિના આદેશો સાથે ન્યાયિક હસ્તક્ષેપની સત્તાઓ બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળની સત્તા કરતા વધારે નથી. કલમ ૨૨૬ હેઠળ, દખલગીરીની સત્તા રેકૉર્ડની સામે સ્પષ્ટ ભૂલના આધારે વિવાદિત આદેશને રદ કરવા સુધી વિસ્તરી શકે છે.પરંતુ બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ, હસ્તક્ષેપની સત્તા એ જોવા સુધી મર્યાદિત છે કે ટ્રિબ્યુનલ તેની સત્તાની મર્યાદામાં કાર્ય કરે છે.”

૧૫. બિરલા કોર્પોરેશન લિમિટેડ વિરુદ્ધ રાજેશ્વર મહતો કેસમાં, અપીલકર્તા કોર્પોરેશન દ્વારા પ્રતિવાદીની સેવાઓ સમાપ્ત કરવાની માન્યતાનો પ્રશ્ન ઔદ્યોગિક ટ્રિબ્યુનલને મોકલવામાં આવ્યો હતો.પુરાવા પર, ઔદ્યોગિક ટ્રિબ્યુનલને જાણવા મળ્યું કે પ્રતિવાદીની ફરજો મુખ્યત્વે સંચાલકીય અથવા વહીવટી હતી. ટ્રિબ્યુનલે એવું માન્યું હતું કે પ્રતિવાદી કામદાર નથી અને તેથી ટ્રિબ્યુનલના નિર્ણય સામે સંદર્ભ ટકવાપાત્ર નથી. ઉચ્ચ અદાલતે કલમ ૨(ઓ)(iv) (પશ્ચિમ બંગાળમાં સુધારેલ) પર આધાર રાખીને એવું માન્યું હતું કે પ્રતિવાદી દર મહિને ૧૬૦૦ રૂપિયાથી ઓછો પગાર મેળવે છે, તેથી તેને કામદાર તરીકે ગણવો પડશે.કોર્પોરેશને હાઈકોર્ટના આદેશ સામે આ અદાલતમાં અરજી કરી હતી.આ અદાલતે હાઈકોર્ટના નિર્ણયને રદ કરતાં કહ્યું હતું કે— (એસ.સી.સી. પાના નંબર ૬૧૨-૧૪, ફકરા ૪ & ૧૧-૧૨)

“૪. તે વિવાદમાં ન હતું કે પ્રતિવાદી ૧ ની સેવાઓ સમાપ્ત થાય તે સમયે, તેને પગાર તરીકે દર મહિને ૧૧૮૫ રૂપિયા મળતા હતા.ટ્રિબ્યુનલે પુરાવા નોંધ્યા હતા તેમજ પક્ષકારો દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા દસ્તાવેજી પુરાવાને ધ્યાનમાં લીધા હતા.તેની સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવેલા પુરાવાના આધારે ટ્રિબ્યુનલે

અવલોકન કર્યું હતું કે -

‘શ્રી રાજેશ્વર મહતોની મુખ્ય ફરજો દેખરેખ અને વહીવટી એમ બંને પ્રકારની હતી.

તાત્કાલિક કિસ્સામાં, શ્રી મહતોના કાર્યો મુખ્યત્વે વ્યવસ્થાપકીય પ્રકૃતિના હતા.તેમની હેઠળ કામ કરતા શણ મિલ કામદારોના કામ પર તેમનું નિયંત્રણ તેમજ દેખરેખ હતી.’

(૧૧) જેમ કે આપણે અહીં ઉપર પણ નોંધ્યું છે, ટ્રિબ્યુનલે એ અસર માટે એક સ્પષ્ટ તારણ આપ્યું હતું કે પ્રતિવાદી ૧ નું કાર્ય મુખ્યત્વે વ્યવસ્થાપકીય પ્રકૃતિનું હતું.તેમની ફરજો દેખરેખ અને વહીવટી બંને હતી અને તેથી તેમને કામદાર તરીકે ગણવામાં આવતા ન હતા.ટ્રિબ્યુનલે ખાસ એવું જણાવ્યું ન હોવા છતાં, તે સ્પષ્ટ છે કે કલમ ૨ (એસ) (૩) ને કારણે જ પ્રતિવાદી ૧ ને કામદાર ન હોવાનું માનવામાં આવ્યું હતું.

(૧૨) આપણે પહેલેથી જ નોંધ્યું છે તેમ, ન તો એક ન્યાયાધીશ કે ન તો હાઈકોર્ટની ખંડપીઠે આ મામલાના આ

પાસાનો ઉલ્લેખ કર્યો છે.પશ્ચિમ બંગાળનો સુધારો લાગુ પડે છે એમ ધારીને પણ, જો ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા કરવામાં આવેલી ફરજોની પ્રકૃતિના સંદર્ભમાં ટ્રિબ્યુનલના તારણને તુરુષ અથવા કોઈ પુરાવા વિના રદ કરવામાં ન આવે તો પણ તે પ્રતિવાદી ૧ ને કામદાર તરીકે રાખવામાં મદદ કરશે નહીં.જ્યાં સુધી ટ્રિબ્યુનલનો નિષ્કર્ષ છે, એટલે કે, પ્રતિવાદી મુખ્યત્વે વ્યવસ્થાપકીય અથવા વહીવટી ક્ષમતામાં કર્મચારી હતો, ત્યાં સુધી ટ્રિબ્યુનલનો ચુકાદો રદ કરી શકાયો ન હોત.જેમ કે આપણે પહેલેથી જ અવલોકન કર્યું છે કે એક ન્યાયાધીશ અથવા તો ખંડપીઠ પણ એવા નિષ્કર્ષ પર આવી શકે છે કે ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા આ રીતે મેળવેલ તારણ કાં તો તુરુષ હતું અથવા કોઈ પુરાવા પર આધારિત નહોતું.પરંતુ આ કેસના આ પાસાને હાઈકોર્ટ દ્વારા સંપૂર્ણપણે અવગણવામાં આવ્યો હતો.એક ન્યાયાધીશ તેમજ ખંડપીઠનું ભારણ માત્ર ઔદ્યોગિક વિવાદ અધિનિયમની કલમ ૨(એસ) માં પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્યના સુધારાને લાગુ કરવાના સંદર્ભમાં હતું. અમારા મતે, તેથી, ઉચ્ચ અદાલતે પ્રતિવાદી ૧ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી રિટ અરજીને તેના આધારે મંજૂરી આપવામાં ભૂલ કરી હતી.ઉચ્ચ ન્યાયાલયના નિર્ણયને રદ કરવામાં આવે છે અને પ્રતિવાદી દ્વારા તેમાં દાખલ કરવામાં આવેલી રિટ અરજીને

ફગાવી દેવામાં આવે છે.”

૧૬.ઇન્ડિયન ઓવરસીઝ બેંક વિરુદ્ધ સ્ટાફ કેન્ટીન વર્ક્સ યુનિયનમાં, આ અદાલતે ઔદ્યોગિક ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા નોંધાયેલા તારણો સામે કલમ ૨૨૬ હેઠળ હાઇકોર્ટની સત્તાના સંદર્ભમાં સમાન પ્રશ્ન પર વિચાર કર્યો હતો. એકલ ન્યાયાધીશના નિર્ણયને ઉલટાવીને અને ટ્રિબ્યુનલના તથ્ય શોધવાના નિર્ણયને પુનઃસ્થાપિત કરીને, આ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો—(એસ.સી.સી. પૃષ્ઠ નંબર ૨૫૯-૬૦ ફકરો ૧૭)

“૧૭. વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે એક કવાયત હાથ ધરી હોવાનું જણાય છે, જે રિટ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવા માટે તેના માટે અસ્વીકાર્ય છે, પુરાવાઓની ઉદારતાથી પુનઃમૂલ્યાંકન કરીને અને હકીકતના શુદ્ધ પ્રશ્નો પર પોતાના તારણો કાઢે છે, ભલે તે સંપૂર્ણપણે વાકેફ હોય, કે તે ન્યાયિક અધિકારીની અધ્યક્ષતામાં ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પસાર કરાયેલા પુરસ્કારો પર કોઈ અપીલ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરી રહ્યો નથી. આ હેતુ માટે યોગ્ય રીતે રચાયેલા તથ્યો શોધતા સત્તામંડળ દ્વારા નોંધાયેલા તથ્યોના તારણો અને જે સામાન્ય રીતે અંતિમ હોવાનું માનવામાં આવે

છે, તે સામગ્રી અથવા પુરાવા પર આધારિત હોવાના માત્ર કારણોસર ખતેલ પહોંચાડી શકાતા નથી, જે રિટ કોર્ટના અભિપ્રાયમાં તે તારણોને સમર્થન આપવા માટે પૂરતા અથવા વિશ્વસનીય નથી, કોઈપણ દરે, જ્યાં સુધી તે કોઈ એવી સામગ્રી પર આધારિત હોય જે હેતુ માટે સુસંગત હોય અથવા તો તે આધાર પર પણ કે ત્યાં હજુ પણ અન્ય દૃષ્ટિકોણ છે જે વાજબી અને સંભવતઃ લઈ શકાય છે. ખંડપીઠ માત્ર ન્યાયી જ નહોતી પરંતુ વિદ્વાન એક ન્યાયાધીશ આદેશની ટીકા કરવામાં અને ટ્રિબ્યુનલના ચુકાદાને પુનઃસ્થાપિત કરવાનો આદેશ આપવામાં પણ યોગ્ય હતી. ઔદ્યોગિક ટ્રિબ્યુનલના તારણો તેમજ વિદ્વાન એક ન્યાયાધીશના આદેશ અને ખંડપીઠના ચુકાદાને ધ્યાનમાં રાખીને, અમારો મત છે કે ઔદ્યોગિક ટ્રિબ્યુનલ પાસે જબરજસ્ત સામગ્રી હતી જે તેના તારણોને રેકૉર્ડ કરવા માટે પૂષ્કળ અને પૂરતો આધાર બનાવે છે, જેમ તેણે કર્યું હતું, અને હાથ ધરવામાં આવેલી વિચારણાની રીત, અપનાવવામાં આવેલા અભિગમની નિષ્પક્ષતા અને નોંધાયેલા તારણોની વાજબીતા અપવાદરૂપે લાગે છે.તેથી, રિટ ન્યાયાધીશો માટે એકમાત્ર રસ્તો ખુલ્લો હતો કે કેન્ટીન કામદારોના દાવાને ટકાવી રાખતા પહેલા, હકીકત શોધનાર સત્તાધિકારી દ્વારા મળેલા અને નોંધાયેલા તથ્યો પર

આ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત સંબંધિત માપદંડની સંતોષ અથવા અન્યથા શોધ કરવી અને પુરાવાનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરવાની અને પોતાના તારણો પર પહોંચવાની ક્વાયત શરૂ ન કરવી, નીચેની ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા ખાસ કરીને મળેલા તથ્યોને પણ સંપૂર્ણ મંજૂરી આપવી.”

(૧૧) તેથી, ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા હસ્તક્ષેપના મુદ્દા પર કાયદાની ઉપરોક્ત સુસંગત દરખાસ્તને ધ્યાનમાં રાખીને, સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા અવકાશ સારી રીતે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યો છે, અને તેથી આ અવકાશને ધ્યાનમાં રાખીને, હાથ પરના કેસ સાથે વ્યવહાર કરવો જરૂરી છે.

(૧૨) વર્તમાન કેસમાં, તેમાં કોઈ શંકા નથી કે અરજદાર સંસ્થા બોમ્બે પબ્લિક ટ્રસ્ટ એક્ટની જોગવાઈ હેઠળ નોંધાયેલ ટ્રસ્ટ છે અને તે અનિવાર્યપણે રક્તપિત્તથી પીડાતા લોકોની જરૂરિયાતો પૂરી કરે છે અને તેનું પોષણ કરે છે. હાલમાં એવું પણ માની શકાય છે કે ટ્રસ્ટની સ્થાપના નફાખોરી માટે કરવામાં આવી નથી અને આ પ્રવૃત્તિ દ્વારા પેદા થતી આવકનો ઉપયોગ આ પ્રકારના રોગથી પીડાતી વ્યક્તિઓ માટે કરવામાં આવી રહ્યો છે, પરંતુ હકીકત એ છે કે જે સંજોગોમાં પ્રતિવાદીનો સામનો કરવામાં આવે છે તે પણ ધ્યાનમાં લેવાની જરૂર છે. રેકૉર્ડમાંથી બહાર આવતી કેટલીક હકીકતો સૂચવે છે કે અરજદાર સંસ્થા એક વ્યવસ્થિત પ્રવૃત્તિમાં

રોકાયેલી છે, અને તે વિવિધ પ્રકારની પ્રવૃત્તિઓમાં પણ રોકાયેલી છે, જેમ કે જૂતા બનાવવી, અગરબત્તી બનાવવી અને તેમાં રોકાયેલા વ્યક્તિઓ દ્વારા બનાવવામાં આવતી અન્ય આનુષંગિક સામગ્રી. અરજદાર સંસ્થા માટે રચવામાં આવેલી વ્યવસ્થા પરથી એવું જણાય છે કે જે વ્યક્તિઓ રક્તપિત્તની આ બિમારીથી પીડાય છે તેમને તાલીમ આપવાના હેતુથી અરજદાર દ્વારા કેટલાક કર્મચારીઓને તાલીમ આપવા માટે રોકવામાં આવે છે અને આંક ૧૬ / ૧૬ ખાતેના કેસના રેકૉર્ડ પર રજૂ કરાયેલ કર્મચારી યાદીના સ્વરૂપમાં દસ્તાવેજ સૂચવે છે કે પ્રતિવાદીનું નામ અનુક્રમ નંબર ૫ પર છે, તે સ્થાપિત કરવાના હેતુથી કે પ્રતિવાદી માત્ર તાલીમાર્થી તરીકે રોકાયેલો ન હતો. કર્મચારીઓના રૂપમાં કોઈ કર્મચારી રોકાયેલા નથી તે દર્શાવવા માટે અરજદાર સંસ્થા દ્વારા કોઈ પુરાવા રજૂ કરવામાં આવતા નથી. અરજદાર દ્વારા કોઈ સામગ્રી રજૂ કરવામાં આવતી નથી, અરજદાર સંસ્થાના સાક્ષીએ પણ પ્રતિવાદી-કર્મચારી દ્વારા જે કહેવામાં આવ્યું છે તેનાથી વિપરીત સૂચવવા માટે કોઈ પ્રકાશ પાડ્યો નથી. નિયમિત રીતે હાથ ધરવામાં આવતી આ વ્યવસ્થિત પ્રવૃત્તિને જોતાં એ સ્થાપિત થાય છે કે અરજદારની સંસ્થાને એક ઉદ્યોગ તરીકે પ્રિસાઈડિંગ ઓફિસર દ્વારા યોગ્ય રીતે સમજવામાં આવે છે, કારણ કે નિર્ણયની શ્રેણી દ્વારા એવું માનવામાં આવે છે કે કાયદાની કલમ ૨ (જે) હેઠળ વ્યાખ્યાયિત ઉદ્યોગની વ્યાખ્યાના કાર્યક્ષેત્રમાંથી સંસ્થાને બહાર કાઢવા માટે માત્ર કોઈ નફાનું તત્વ પૂરતું નથી. બેંગ્લોર વોટર સપ્લાય એન્ડ સીવેજ બોર્ડ (સુપ્રા) ના કેસના નિર્ણય પર આધાર રાખીને અરજદારના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા પ્રયાસ

કરવામાં આવે છે અને દલીલ કરવામાં આવે છે કે અરજદારની સંસ્થાને ઔદ્યોગિક ઉપક્રમ તરીકે નહીં, પરંતુ સમાજ પ્રત્યે દાનના એકમાત્ર ઉદ્દેશ્ય સાથે પરોપકારી નિષ્ઠા ધરાવતી સંસ્થા તરીકે જોવામાં આવે છે. વિદ્વાન વકીલે ઉપરોક્ત નિર્ણયના ફક્ત ૧૩૨ તરફ ધ્યાન દોર્યું છે અને દલીલ કરી છે કે, કોઈ પણ સંજોગોમાં અરજદારની સંસ્થાને ઉદ્યોગ તરીકે બંધબેસતી કરી શકાતી નથી. સંસ્થાના મુખ્ય પાત્ર અને સંબંધોની પ્રકૃતિ પર ધ્યાન આપવું જોઈએ અને સીધી રીતે કમાણી કરતા કર્મચારીઓ ઉદ્યોગ માટે સંસ્થાના આત્માને આકાર આપતા નથી. આવા વિવાદને ઉકેલવા માટે, ઉપરોક્ત નિર્ણયનો આગલો ફક્તો પણ નોંધવા યોગ્ય છે, અને તેથી, તે જ અહીં પછીથી પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવે છે –

“૧૩૩. હવે આ મુદ્દા પર પૂર્વવર્તીઓનું સંક્ષિપ્ત સર્વેક્ષણ કરવાનું બાકી છે. બોમ્બે પંજરાપોલ, (૧૯૭૨) ૧એસસીઆર ૨૦૨–(એ.આઈ.આર. ૧૯૭૧ એસસી ૨૪૨૨) એક કેસ છે જે આ મુદ્દાને લાગુ પડે છે. આ અદાલતની ખંડપીઠે બીમાર પ્રાણીઓના લાભ માટે માનવીય પ્રવૃત્તિઓ પર અસર કરતા ઉચ્ચ અદાલતોના નિર્ણયો સહિત અગાઉના કેસ-કાયદાને ધ્યાનમાં લીધો હતો. તેમાં કોઈ શંકા ન હોવી જોઈએ કે આપણા મૂર્ખ ભાઈઓ, ખાસ કરીને વિકલાંગો પ્રત્યેની દયા, સાથી લાગણીના સર્વોચ્ચ હેતુઓમાંથી ઉદ્ભવે છે. બુદ્ધ અને ગાંધીની ભૂમિમાં કોઈ પણ તેનાથી વિપરીત દલીલ કરવાની હિંમત કરતું નથી. તેથી, દુઃખ ભોગવતા પ્રાણીઓ

પ્રત્યેના આપણા દયાળુ વલણને ભૂલભરેલું ન ગણવું જોઈએ.તે પ્રશંસનીય છે અને પ્રાણીઓની સ્થિતિ સુધારવા માટે સમર્પિત સંસ્થાઓ રાજ્ય અને સમૃદ્ધ પરોપકારીઓ તરફથી પ્રોત્સાહનને પાત્ર છે.પરંતુ આ વિચારણાઓ નિર્ણાયક પરિબળો પર કોઈ અસર કરતી નથી જે અમારા દ્વારા પહેલેથી જ વિસ્તૃત રીતે નિર્ધારિત કાયદાની વ્યાખ્યાના અમલીકરણને આમંત્રણ આપે છે.”જે રીતે સંબંધિત પ્રવૃત્તિ સંગઠીત કરવામા આવે છે અથવા ગોઠવવામાં આવે છે, તેની સફળતા માટે જરૂરી નોકરીદાતા અને કર્મચારી વચ્ચેના સહકારની શરત અને સમુદાયને ભૌતિક સેવા પ્રદાન કરવાનો તેનો ઉદ્દેશ 'ઉદ્યોગ' ની પ્રવૃત્તિ-લક્ષી કસોટીમાં એક મુખ્ય પરિબળ છે. દયાળુ હેતુ અને સખાવતી પ્રેરણા ઉમદા પરંતુ બાહ્ય છે.ખરેખર, સરકાર અથવા પરોપકારીઓ દ્વારા સંચાલિત નિયમિત હોસ્પિટલો દ્વારા, ડોક્ટરો અને સહાયક કર્મચારીઓને નિયુક્ત કરીને અને વ્યવસાય જેવી શરતો દ્વારા મફતમાં ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવતી મનુષ્યો માટે તબીબી રાહત, ઉદ્યોગમાંથી મુક્તિ માટે લાયક ન પણ હોઈ શકે. મનુષ્યની સેવા કરતાં પ્રાણીઓની સેવા ઉચ્ચ સ્તરે ન હોઈ શકે. ન તો એ દલીલ કરવી શક્ય છે કે પ્રાણીઓ પ્રત્યેનો પ્રેમ ધાર્મિક અથવા આધ્યાત્મિક છે, જે મનુષ્ય પ્રત્યેના પ્રેમ કરતાં વધુ છે. તેથી, કેરીના પાસાઓ, આવક અને ખર્ચ અને બોમ્બે પાંજરાપોળની અન્ય વિશેષતાઓમાં ગયા વિના, કોઈ એવું માની શકે છે કે સંસ્થા એક ઉદ્યોગ છે. છેવટે, કર્મચારીઓ અન્ય વ્યવસાયિક

સંસ્થાઓની જેમ સામાન્ય આર્થિક શરતો અને સેવાની શરતો સાથે સંકળાયેલા હોય છે અને પ્રવૃત્તિઓ પણ અન્ય નફાકારક ડેરીઓ અથવા પાંજરાપોળો સાથે સંગઠનાત્મક સરખામણી ધરાવે છે.જે અલગ છે તે સખાવતી હેતુ છે.જે સામાન્ય છે તે નિયોક્તા-કર્મચારી સંબંધોની પ્રકૃતિ છે.માનવતાવાદી અર્થો હોવા છતાં, નિષ્કર્ષ એ છે કે આવી સંસ્થાઓ પણ ઉદ્યોગો છે.અલબત્ત, બોમ્બે પાંજરાપોળમાં સમાન નિષ્કર્ષ પર પહોંચવામાં આવ્યું હતું પરંતુ અલગ અને અમુક અંશે ખામીયુક્ત તર્ક પર. ન્યાયમુર્તી મિત્તર ના ચુકાદામાં ધારણા એ છે કે જો આવક મોટાભાગે દાનમાંથી થતી હતી અને પ્રાણીઓની સારવાર મફત હતી, તો કદાચ આવી દાન, પછી ભલે તે મનુષ્યો અથવા પ્રાણીઓ માટેની હોસ્પિટલ હોય, તે ઉદ્યોગ ન પણ હોઈ શકે.અમે ઠરાવ સાથે સંમત છીએ, એટલા માટે નહીં કે પાંજરાપોળના વ્યાવસાયિક હેતુઓ છે, પરંતુ એટલા માટે કે, દયાળુ હેતુઓ હોવા છતાં, તેઓ વ્યવસાય જેવા અભિગમ અને કામગીરી ધરાવે છે. આ દ્રષ્ટિકોણમાં, કલમ ૨ (જે) લાગુ પડે છે.

(૧૩) આ જ ચુકાદામાં પણ, અરજદાર સંસ્થા ઉદ્યોગના કાર્યક્ષેત્રમાં આવી રહી છે કે નહીં તે હકીકત પર પહોંચવા માટે કેટલાક ફકરાઓને પણ ધ્યાનમાં લેવાના છે.ઉપરોક્ત ચુકાદાનો સંબંધિત સાર અહીં પછી પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવ્યો છે-"શું ત્યાં છે -

(૧) વ્યવસ્થિત પ્રવૃત્તિ,

(૨) નોકરીદાતા અને કર્મચારી વચ્ચેના સહકાર દ્વારા સંગઠિત (પ્રત્યક્ષ અને નોંધપાત્ર તત્વ સંક્ષિપ્ત છે), અને

(૩) માનવીય માંગો અને ઈચ્છાઓ (આધ્યાત્મિક કે ધાર્મિક નહીં પરંતુ ભૌતિક વસ્તુઓ અથવા સેવાઓનો સમાવેશ કરીને આકાશી આનંદ માટે) સંતોષવા માટે ગણવામાં આવતી ચીજવસ્તુઓ અને સેવાઓના ઉત્પાદન અને/અથવા વિતરણ માટે, પ્રથમ દષ્ટિએ ઉદ્યોગ સાહસમાં એક ઉદ્યોગ છે.”

(૧૪) છતાં અન્ય ફકરામાં, અવલોકનો પણ નોંધવા યોગ્ય છે, તેથી, અહીં પછીથી પુનઃઉત્પાદિત કર્યું –

“કોઈ પ્રવૃત્તિ “ઉદ્યોગ” ની અંદર આવે છે કે કેમ તે નક્કી કરવા માટે નિર્ધારિત પરીક્ષણોને લાગુ કરતી વખતે એ યાદ રાખવું જરૂરી છે કે ઔદ્યોગિક વિવાદ અધિનિયમ, ૧૯૪૭ એ ‘ઉદ્યોગ’ માં વ્યવસ્થાપન અને મજૂર વચ્ચે શાંતિ અને સંવાદિતા લાવવાનો હેતુ ધરાવતો કાયદો છે જેથી

ઉત્પાદનને ગુક્કસાન ન થાય અને તે જ સમયે, મજૂરનું શોષણ અને અસંતોષ ન થાય અને તેથી, પરીક્ષણોને એવી રીતે લાગુ કરવા જોઈએ કે જેથી 'ઉદ્યોગ' શબ્દને શક્ય તેટલો વ્યાપક અર્થ મળે. જ્યારે પણ કોઈ પ્રશ્ન ઊભો થાય છે કે શું કોઈ ચોક્કસ સંદર્ભ "ઉદ્યોગ" છે, ત્યારે અભિગમ વ્યાપક અને ઉદાર હોવો જોઈએ અને કઠોર અથવા સૈદ્ધાંતિક ન હોવો જોઈએ. અર્થઘટન એવું હોવું જોઈએ કે જે આઈડીએ, ૧૯૪૭ ના ઉદ્દેશ અને હેતુને આગળ વધારશે અને તેના સ્વીકૃત સામાજિક ઉદ્દેશની સિદ્ધિમાં તેને સંપૂર્ણ અર્થ અને અસર આપશે.

તેમજ સંભવિત લક્ષણો અથવા લાક્ષણિકતાઓની ગણતરી કરવી મુશ્કેલ છે જે કોઈ ઉપક્રમને વેપાર અથવા વ્યવસાય સમાન બનાવે છે, તેમ કરવું સમજદારીભર્યું રહેશે નહીં. માનવ પ્રવૃત્તિ એટલી અનંત વૈવિધ્યસભર અને બહુપક્ષીય છે અને જ્ઞાનની તમામ શાખાઓમાં અવિશ્વસનીય વૃદ્ધિ અને પ્રગતિ સાથે અને તમામ સ્તરે અનુભવના ક્ષેત્રોમાં સતત વિસ્તરણ સાથે, તે એટલી વૈવિધ્યસભર બની રહી છે અને અત્યાર સુધી વિચાર્યા વગરની ઘણી દિશાઓમાં વિસ્તરી રહી છે કે આ પ્રશ્નને ધ્યાનમાં લેવામાં કોઈ કઠોર અને સૈદ્ધાંતિક અભિગમ અપનાવી શકાતો નથી. તેથી, કોર્ટે શક્ય હોય ત્યાં સુધી સામાન્યીકરણ ઘડવાનું અથવા અપનાવવાનું ટાળવું જોઈએ અને ઉદ્યોગની વિભાવનાને એક સાંકડી કઠોર સાંચામાં મૂકવા માટે અચકાવું

જોઈએ જે જરૂર પડે ત્યારે વિસ્તરણની મંજૂરી આપશે નહીં.માત્ર કેટલાક કાર્યકારી સિદ્ધાંતો વિકસાવી શકાય છે જે એ નક્કી કરવા માટે માર્ગદર્શન પૂરું પાડશે કે કયા લક્ષણો અથવા લાક્ષણિકતાઓ છે જે સામાન્ય રીતે સૂચવે છે કે ઉપક્રમ વેપાર અથવા વ્યવસાય સમાન છે.

એક કામદારને ઉદ્યોગમાં કાર્યરત વ્યક્તિ તરીકે ત્યારે જ ગણી શકાય જ્યારે તે નોકરીદાતાઓના સંબંધમાં ઉદ્દેખિત વ્યવસાયોમાં રોકાયેલા તેના નોકરીદાતાઓ સાથે મળીને ઉદ્દેખિત વ્યવસાયોમાંથી એકને અનુસરી રહ્યો હોય. આમ, 'ઉદ્યોગ' ની મૂળભૂત જરૂરિયાત એ છે કે નોકરીદાતાઓએ કોઈ પણ વ્યવસાય, વેપાર, ઉપક્રમ, ઉત્પાદન અથવા નોકરીદાતાઓને બોલાવવાનું કામ કરવું જોઈએ. જો તેઓ ન હોય તો, આવા કોઈ ઉદ્યોગ નથી.

તેથી, કોઈ પ્રવૃત્તિને "ઉદ્યોગ" તરીકે ત્યારે જ ગણી શકાય જ્યારે નોકરીદાતા અને કર્મચારીઓનો સંબંધ હોય અને નોકરીદાતા "વ્યવસાય, વેપાર, ઉપક્રમ, ઉત્પાદન અથવા નોકરીદાતાઓને બોલાવવામાં" રોકાયેલ હોય અને કર્મચારીઓનું "કોઈપણ સેવા, રોજગાર, હસ્તકલા અથવા ઔદ્યોગિક વ્યવસાય અથવા ધંધામાં" રોકાયેલ હોય.જો કે 'ઉપક્રમ' એ મોટો મહત્વનો શબ્દ છે અને તેનો અર્થ જે કંઈપણ હાથ ધરવામાં આવે છે

અથવા કોઈપણ યોજના અથવા સાહસ છે, તે જે સંદર્ભમાં થાય છે, તેને વેપાર અથવા વ્યવસાયને અનુરૂપ ઉપક્રમ તરીકે વાંચવું આવશ્યક છે, તે "સંગઠિત અથવા ગોઠવાયેલું હોવું જોઈએ જે રીતે વેપાર અથવા વ્યવસાય સામાન્ય રીતે સંગઠિત કરવામાં આવે છે અથવા ગોઠવવામાં આવે છે".તે અનિયત ન હોવું જોઈએ, ન તો તે પોતાના માટે હોવું જોઈએ અને ન તો આનંદ માટે. અને તે માલસામાન અથવા ભૌતિક સેવાઓના ઉત્પાદન, વેચાણ અથવા વિતરણના દૃષ્ટિકોણ સાથે જોડાયેલા નોકરીદાતા અને કર્મચારીઓ વચ્ચેના સહકાર પર આધારિત હોવું જોઈએ.આવી પ્રવૃત્તિમાં નફાનો હેતુ અથવા મૂડીનું રોકાણ છે કે નહીં તે સંપૂર્ણપણે અપ્રસ્તુત છે.આ બે લાક્ષણિકતાઓ વિના પણ કોઈ પ્રવૃત્તિ વેપાર અથવા વ્યવસાય જેવી જ હોઈ શકે છે."

(૧૫) એ.આઈ.આર. ૧૯૭૬ એસ.સી. ૧૪૫ માં નોંધાયેલા માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્ણયોમાંથી પણ એકનો સંદર્ભ લેવાની જરૂર છે, જેમાં ફરર ૧૧ માં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે અભિપ્રાય આપ્યો છે કે કોઈ ચોક્કસ સંસ્થા ઉદ્યોગની વ્યાખ્યાના કાર્યક્ષેત્રમાં આવી રહી છે કે કેમ તે નક્કી કરવા માટે સંજોગો ધ્યાનમાં લેવા જોઈએ.અહીં પછી ઉલ્લેખિત ઉપરોક્ત નિર્ણયનો ફરરો ૧૧ –

કલમ ૨(જે) ના અર્થમાં કોઈ પ્રવૃત્તિને 'ઉદ્યોગ' તરીકે ત્યારે જ ગણી શકાય

જ્યારે નોકરીદાતા અને કર્મચારીઓનો સંબંધ હોય અને નોકરીદાતા 'વ્યવસાય, વેપાર, ઉપક્રમ, ઉત્પાદન અથવા નોકરીદાતાઓને બોલાવવામાં' રોકાયેલ હોય અને કર્મચારીનું, 'કોઈપણ બોલાવવા, સેવા, રોજગાર, હસ્તકલા અથવા ઔદ્યોગિક વ્યવસાય અથવા વ્યવસાયમાં'.જો કે 'ઉપક્રમ' એ મોટો મહત્વનો શબ્દ છે અને તેનો અર્થ હાથ ધરવામાં આવેલી કોઈપણ વસ્તુ અથવા કોઈપણ પ્રોજેક્ટ અથવા એન્ટરપ્રાઇઝ છે, જે સંદર્ભમાં તે થાય છે, તેનો અર્થ વેપાર અથવા વ્યવસાય સમાન ઉપક્રમ તરીકે વાંચવો આવશ્યક છે.કોઈ પ્રવૃત્તિને વેપાર અથવા વ્યવસાય સમાન ઉપક્રમ તરીકે ગણી શકાય તે માટે, તે "એવી રીતે સંગઠિત અથવા ગોઠવાયેલી હોવી જોઈએ કે જેમાં વેપાર અથવા વ્યવસાય સામાન્ય રીતે સંગઠિત કરવામાં આવે અથવા ગોઠવવામાં આવે".તે અનિયત ન હોવું જોઈએ, ન તો તે પોતાના માટે હોવું જોઈએ અને ન તો આનંદ માટે.અને તે માલસામાન અથવા ભૌતિક સેવાઓના ઉત્પાદન, વેચાણ અથવા વિતરણના દૃષ્ટિકોણ સાથે જોડાયેલા નોકરીદાતા અને કર્મચારીઓ વચ્ચેના સહકાર પર આધારિત હોવું જોઈએ.આવી પ્રવૃત્તિમાં નફાનો હેતુ અથવા મૂડીનું રોકાણ છે કે નહીં તે સંપૂર્ણપણે અપ્રસ્તુત છે.તે પણ મહત્વનું નથી કે તેના ઉદ્દેશો સખાવતી છે અથવા તે નફો કરતી નથી અથવા જ્યાં નફો કરવામાં આવે છે ત્યાં પણ તે સભ્યોમાં વહેંચવામાં આવતી નથી, અથવા તેની પ્રવૃત્તિને સરકાર દ્વારા સબસિડી આપવામાં

આવે છે.ફરીથી તે જરૂરી નથી કે નોકરીદાતા હંમેશા ખાનગી વ્યક્તિ હોવો જોઈએ.આ કાયદો, સંદર્ભમાં, ઔદ્યોગિક વિવાદોના કિસ્સાઓ પર વિચાર કરે છે જ્યાં સરકાર અથવા સ્થાનિક સત્તા અથવા જાહેર ઉપયોગિતા સેવા નોકરીદાતા હોઈ શકે છે.તે પણ કોઈ ફરક પાડતું નથી કે ઉપક્રમ દ્વારા પ્રદાન કરવામાં આવતી ભૌતિક સેવાઓ જાહેર હિતમાં છે, પછી ભલે તે પ્રવૃત્તિ જાહેર હિતમાં કરવામાં આવે કે નહીં, તેથી, એક ઉદ્યોગ તરીકે તેનું પાત્ર નક્કી કરવા માટે ક્યારેય માપદંડ ન હોઈ શકે.કેસ કાયદાની ચર્ચા કરવામાં આવી.”

(૧૬) હવે, જો આપણે ઉપરોક્ત સંદર્ભમાં હાથ પરના કેસના રેકૉર્ડ પર કાર્યવાહીમાં પક્ષકારો સમક્ષ રજૂ કરેલી સામગ્રી જોઈએ, તો એવું જાણવા મળે છે કે અરજદારની સંસ્થા માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના ઉપરોક્ત નિર્ણય દ્વારા નિર્ધારિત કેટલાક માપદંડોને સંતોષી રહી છે. અરજદાર સંસ્થા એક વ્યવસ્થિત પ્રવૃત્તિમાં રોકાયેલી છે, તે ઉપર ઉલ્લેખિત કર્મચારીઓની સૂચિમાંથી પ્રતિનિધિત થાય છે તેમ કેટલાક કર્મચારીઓની સ્થાપના પણ કરી રહી છે અને જૂતા બનાવવાનો થોડો વ્યવસાય પણ કરી રહી છે. શરૂઆતમાં, એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે અરજદાર સંસ્થામાં માત્ર રક્તપિત્તથી અસરગ્રસ્ત વ્યક્તિઓના અને તેના માટેના ફૂટપેર તૈયાર કરવામાં આવે છે અને બનાવવામાં આવે છે, પરંતુ રેકૉર્ડ પરના પુરાવા એ હદ સુધી આવ્યા છે કે અરજદારે વ્યવસ્થિત પ્રવૃત્તિ નક્કી કરી છે.

આ સંસ્થામાં ફૂટવેર પણ બનાવવામાં આવે છે અને બજારમાં કેટલીક વ્યક્તિઓને વેચવામાં આવે છે અને આનો વિરોધ કરવા માટે અરજદાર સંસ્થાએ કોઈ પુરાવા આપ્યા નથી. તેથી, માત્ર એટલા માટે કે સંસ્થામાં નફો કમાવવાનું તત્વ ખૂટે છે, તેને મંજૂરી આપવામાં આવશે નહીં. અદાલતે એવું માન્યું હતું કે વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા મેળવેલા નિષ્કર્ષને દૂર કરવા માટે કોઈ વિરોધાભાસી સામગ્રી રજૂ કરવામાં આવી નથી, વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારીએ ખાસ કરીને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીની તપાસ કર્યા પછી અને માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત (સુપ્રા) ના નિર્ણય દ્વારા નિર્ધારિત ગુણોત્તરને ધ્યાનમાં લીધા પછી એવું માન્યું છે અને પછી એવા નિષ્કર્ષ પર આવ્યા છે, જે ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ અને ૨૨૭ હેઠળ અધિકારક્ષેત્રના ઉપયોગમાં કોઈ દખલગીરી માટે કહેવામાં આવતું નથી. આ અદાલત દ્વારા આવા અધિકારક્ષેત્રના ઉપયોગના પરિમાણો આ કેસની પૃષ્ઠભૂમિમાં કોઈ અલગ નિષ્કર્ષ પર આવવાની અથવા પ્રિસાઈડિંગ ઓફિસર દ્વારા મેળવેલા તારણોને બદલવાની મંજૂરી આપતા નથી, અને તેથી, અરજદારની સ્થાપના કાયદાની કલમ ૨ (જે) હેઠળ વ્યાખ્યાયિત ઉદ્યોગ હોવાથી તે ઔદ્યોગિક વિવાદ અધિનિયમ હેઠળ સમાવિષ્ટ વૈધાનિક જોગવાઈઓનું પાલન કરવાની જવાબદારી હેઠળ છે.

(૧૭) હવે બીજા મુદ્દા સાથે વ્યવહાર કરવા માટે, કે શું પ્રતિવાદી કર્મચારી હતો કે નહીં. કેટલાક સંજોગો નોંધવા યોગ્ય છે કે અહીં પ્રતિવાદીની નિમણૂક જૂતા

બનાવનાર તરીકે ૦૧/૦૭/૧૯૮૮ ની અસરથી કરવામાં આવી હતી, તે રેકૉર્ડ પરથી સ્પષ્ટ છે કે સંસ્થામાં પ્રતિવાદીને જોડતી વખતે, પ્રતિવાદી રક્તપિત્તથી પીડાતો ન હતો અને તે પણ સ્થાપિત થાય છે કે અરજદાર સંસ્થા દ્વારા આપવામાં આવતી આવી પ્રકારની તાલીમ પ્રતિવાદી દ્વારા રોજગાર પહેલાં મદ્રાસમાં પહેલેથી જ લેવામાં આવી છે, અને તેથી નિર્વિવાદપણે, તે રેકૉર્ડમાંથી બહાર આવે છે કે પ્રતિવાદીને તાલીમ હેતુ માટે રોકવામાં આવ્યો ન હતો, પરંતુ વ્યક્તિઓને તાલીમ આપવા માટે કર્મચારી તરીકે રોકવામાં આવ્યો હોવો જોઈએ , જેઓ રક્તપિત્તથી પીડાય છે. રેકૉર્ડ પરના પુરાવા એ પણ સૂચવે છે કે, અરજદાર ટ્રસ્ટે પોતે પ્રતિવાદીને "કુશળ કર્મચારી" માટે ભલામણ કરી છે, અને પરિણામે, ૧૮/૦૩/૧૯૯૦ પર, પ્રતિવાદીને "કુશળ કર્મચારી" તરીકે રાષ્ટ્રીય પુરસ્કાર એનાયત કરવામાં આવ્યો હતો. જો તાલીમાર્થીનો કોઈ દરજ્જો હોત તો કદાચ અરજદાર સંસ્થા દ્વારા "કુશળ કર્મચારી" તરીકે ભલામણ કરવામાં આવી ન હોત, અને તેથી, રેકૉર્ડ પરના પુરાવા સૂચવે છે કે કર્મચારી અને નોકરીદાતાનો સંબંધ અસ્તિત્વમાં હતો. આની ખાતરી કરવા માટે, રાષ્ટ્રીય પુરસ્કાર એ નિર્ણય પર પહોંચવા માટેનો એકમાત્ર પુરાવો નથી કે તે કામદાર છે કે નહીં, પરંતુ રેકૉર્ડ પર ઉપલબ્ધ અન્ય સામગ્રીની પણ વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા વિગતવાર તપાસ કરવામાં આવે છે, જે એવું માનવા માટે પણ પૂરતું સૂચન કરે છે કે પ્રતિવાદી માત્ર એક તાલીમાર્થી ન હતો. ચોક્કસ કર્મચારીઓની યાદી આંક ૧૬/૧૬ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવે છે, જે સૂચવે છે કે તે અરજદાર સંસ્થાના નિયામકની સહી હેઠળ

જારી કરવામાં આવી છે, જેમાં અનુક્રમ નંબર ૫ પર, આ પ્રતિવાદીને ૦૧/૦૭/૧૯૮૮ થી અસર સાથે જૂતા બનાવનાર તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યો છે અને દર મહિને ૧૦૦૦/- રૂપિયા માસિક પગારનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે, અને તેથી, રાષ્ટ્રીય પુરસ્કાર ઉપરાંત રેકૉર્ડ પર પૂરતી સામગ્રી છે જે સૂચવે છે કે અરજદાર માત્ર તાલીમાર્થી ન હતો, અને તેથી, વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા જે નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યું છે કે પ્રતિવાદી અરજદાર સંસ્થામાં કામદાર હતો તે સાચું લાગે છે. આ અનિવાર્ય નિષ્કર્ષ નોંધપાત્ર રીતે આ આધાર પર આવ્યો છે કે આ તારણને દૂર કરવા માટે અરજદાર સંસ્થાએ કોઈ પુરાવા આપ્યા નથી કે એવી કોઈ સામગ્રી રજૂ કરી નથી કે જે દૂરથી પણ વાજબી ઠેરવી શકે કે પ્રતિવાદી કામદાર/કર્મચારી ન હતો, પરંતુ તે માત્ર એક તાલીમાર્થી હતો, અને તેથી, એવું લાગે છે કે રેકૉર્ડ પર નિર્વિવાદ સામગ્રીના આધારે આ નિષ્કર્ષ પર આવવા સિવાય વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી માટે બીજો કોઈ વિકલ્પ બાકી નથી.તેથી, વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા મેળવેલા તથ્યોના આ નિષ્કર્ષની પૃષ્ઠભૂમિમાં તેને શૂન્યમાં મૂકવા યોગ્ય નથી કારણ કે નિષ્કર્ષ રેકૉર્ડ પર આધારિત હોવાનું જણાય છે, અને અરજીમાં આક્ષેપિત ચુકાદાની તપાસ કરતી વખતે આ અદાલત દ્વારા કોઈ વિકૃતિ જોવા મળતી નથી. અગાઉ જણાવ્યા મુજબ, નીચેની અદાલત/ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા સત્તાના દાયરામાં જે તથ્ય પર પહોંચવામાં આવ્યું છે તે તારણને અસાધારણ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને બદલવાની મંજૂરી નથી, ખાસ કરીને, ત્યાં કોઈ ભૌતિક અનિયમિતતા નથી કે કોઈ વિકૃતિ અથવા સ્પષ્ટ

ભૂલ નથી, અને તેથી, પ્રતિવાદીના કેસને દૂર કરવા માટે વિરોધાભાસી સામગ્રીનું નેતૃત્વ ન કરવા માટે અરજદાર સંસ્થાએ વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારીના તારણને સ્વીકારવું પડશે.

(૧૮) હાથ પરના કેસ સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે, કોર્ટ કહી રહી છે, તેમાં કોઈ શંકા નથી કે અરજદાર સંસ્થા એક સખાવતી સંસ્થા છે જે સમાજને સારી સેવાઓ આપવા માટે સ્થાપવામાં આવી છે, પરંતુ તે જ સમયે હકીકત એ છે કે સંસ્થાએ તેના કેસને સાબિત કરવા માટે કોઈ નક્કર સામગ્રી અથવા વધારાના મૌખિક પુરાવા પણ બહાર પાડ્યા નથી કે પ્રતિવાદી માત્ર એક તાલીમાર્થી હતા. તેનાથી વિપરીત, વધુ સામગ્રી રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવી છે જે સૂચવે છે કે પ્રતિવાદી માત્ર એક તાલીમાર્થી ન હતો, તેને કર્મચારીઓની યાદીમાં દર્શાવવામાં આવ્યો હતો કે તે પગાર લેતો હતો અને જ્યારે તેને નોકરીમાં રાખવામાં આવ્યો ત્યારે તે રક્તપિત્તથી પીડાતો ન હતો. તે પણ બહાર આવી રહ્યું છે કે અરજદાર સંસ્થાના આગ્રહ પર પ્રતિવાદીએ "કુશળ કર્મચારી" તરીકે રાષ્ટ્રીય પુરસ્કાર પ્રાપ્ત કર્યો છે. અરજદાર સંસ્થા પ્રત્યે સહાનુભૂતિ હોવા છતાં, રેકૉર્ડ પર દેખાતી કઠોર વાસ્તવિકતાને બિલકુલ અવગણવી શક્ય નથી, અને તેથી, રેકૉર્ડમાંથી આ નિર્વિવાદ સ્થિતિ બહાર આવતા કોર્ટ માટે હવે એક માત્ર રસ્તો ખુલ્લો છે કે તે ઝીણવટથી તપાસ કરવાનો છે કે શું વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા એવોર્ડની પુષ્ટિ થવાને પાત્ર છે કે નહીં. અગાઉ જણાવ્યા મુજબ, વિદ્વાન

પીઠાસીન અધિકારીએ ખાસ કરીને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીના આધારે શોધી કાઢ્યું છે કે પ્રતિવાદીએ અરજદાર સંસ્થામાં વ્યવહારીક રીતે ૭ વર્ષના સમયગાળા માટે ૧૯૮૮-૯૫ થી કામ કર્યું છે અને ખાસ કરીને જાણવા મળ્યું છે કે સેવાઓ બંધ કરતી વખતે ઔદ્યોગિક વિવાદ અધિનિયમની કલમ ૨૫-એફ હેઠળ અરજદાર સંસ્થાના કહેવા પર ચોક્કસ ઉલ્લંઘન થયું છે. જો આપણે ઔદ્યોગિક વિવાદ અધિનિયમની કલમ ૨૫-એફ ના શબ્દો પર નજર કરીએ, તો તે અગાઉથી એક છટણી વળતર ધારે છે, જે કાયદાનો આદેશ છે, જેના માટે સંસ્થાએ પૂર્વવર્તી શરત તરીકે કલમ ૨૫-એફ ની આ જરૂરિયાતનું પાલન કરવું પડશે, અને અહીં આ કિસ્સામાં, તે સ્પષ્ટ શબ્દોમાં સ્થાપિત થાય છે કે અરજદાર સંસ્થાએ કોઈ પુરાવા આપ્યા નથી કે તેમણે કાયદાની કલમ ૨૫-એફ ની જરૂરિયાતનું પાલન કરવાનો દૂરથી પણ પ્રયાસ કર્યો છે, અને તેથી, વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી ખાસ કરીને એવા નિષ્કર્ષ પર આવ્યા છે કે કલમ ૨૫-એફ નું ઉલ્લંઘન થયું છે જે વિવાદિત ચુકાદો પસાર કરવા તરફ દોરી જાય છે. અહીં, ફરી એકવાર, કોર્ટે માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્ણય પર વિચાર કરવો પડશે અને તેનું વિશ્લેષણ કરવું પડશે કે જો કાયદાની કલમ ૨૫-એફ નું સ્પષ્ટ ઉલ્લંઘન થાય તો તેનું કુદરતી પરિણામ શું હશે. તેમાં કોઈ શંકા નથી કે કલમના શબ્દો પોતે જ સ્પષ્ટ છે, પરંતુ ન્યાયી નિર્ણય પર પહોંચવા માટે, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા જાહેર કરાયેલ કાયદો નોંધ લેવા યોગ્ય છે.

(૧૯) તાજેતરના ભૂતકાળમાં, કેટલાક નિર્ણયોએ એવો મત રાખ્યો છે કે આપેલ કેસમાં કોર્ટ પુનઃસ્થાપન અને પુર્વ વેતનના એવોર્ડમાં ફેરફાર કરીને અથવા બદલીને પુનઃસ્થાપનના બદલામાં એક સામટી વળતર આપી શકે છે, પરંતુ આ વલણ કેસ-દર-કેસ પર આધાર રાખે છે જે તાજેતરના ચુકાદા પરથી જોઈ શકાય છે.

(૨૦) સહાયક ઈજનેર, રાજસ્થાન વિકાસ નિગમ અને અન્ય વિરુદ્ધ ગીતમ સિંહના કેસમાં (૨૦૧૩) ૫ એસ.સી.સી. ૧૩૬ માં નોંધાયેલા માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયમાં, જેમાં અદાલત એ નિષ્કર્ષ પર આવી છે કે દરેક ખોટી સમાપ્તિમાં કોઈ પુનઃસ્થાપન અનુસરવું જોઈએ નહીં, તેમ છતાં, ન્યાયિક વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કરતા પહેલા શ્રમ અદાલતે નિમણૂકનું માધ્યમ અને રીત, રોજગારની પ્રકૃતિ, સેવાની લંબાઈ, જે આધાર પર સમાપ્તિ થઈ છે અને ૨૦૧૪ (૧૫) એસ.સી.સી. ૩૫૩ માં નોંધાયેલા અન્ય નિર્ણયમાં કામદારને રાહત આપતા પહેલા ઔદ્યોગિક વિવાદ ઉઠાવવામાં વિલંબ સહિત તમામ સંબંધિત પરિબલોને ધ્યાનમાં રાખવાની જરૂર હતી.જો કે, રેકૉર્ડમાંથી એવું જાણવા મળ્યું હતું કે નોકરીદાતા દ્વારા સેવા સમાપ્તિની ખરાબ હતી, પરંતુ રેકૉર્ડ પરના તે કેસના પ્રવર્તમાન સંજોગોને જોતા, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે ૧ લાખ રૂપિયાનું એક ઉચક વળતર આપીને પુર્વ વેતન વિના સાતત્ય સાથે પુનઃસ્થાપનના ચુકાદામાં ફેરફાર કર્યો હતો.જો કે, તે કેસોની હકીકતો કદાચ માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત

તરફ દોરી ગઈ હશે, પરંતુ પાછળથી આ અદાલત આ મુદ્દા પર વિચારણા કરતી વખતે આ જ મુદ્દા પર તાજેતરના ચુકાદા વિશે સભાન છે, અને તેથી, આ મુદ્દા પરના કેટલાક નિર્ણયોને ધ્યાનમાં લેવા પડશે, જેમાંથી એક **મેકિનન મેકેન્ઝી એન્ડ કંપની લિમિટેડ વિરુદ્ધ મેકિનન એમ્પ્લોયઝ યુનિયન**ના કિસ્સામાં છે, જેનો અહેવાલ (૨૦૧૫) જ એસસીસી ૫૪૫ માં આપવામાં આવ્યો છે, જેમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે ખાસ અવલોકન કર્યું છે કે રાહત આપતી વખતે અદાલત પક્ષ સાથે સહાનુભૂતિ રાખી શકતી નથી જે દુષ્ટ દિવસને ટાળવા માટે મુકદ્દમામાં જુગાર રમે છે અને જ્યારે તે દિવસ આવે છે. તેના પોતાના જુગારથી બચાવવાના માર્ગો, અને તેથી, પુનઃસ્થાપન અને પુર્વ વેતનને લગતા ચુકાદાના કેસ સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે કોર્ટે કાયદાની કલમ ૨૫-એફની પૂર્વવર્તી શરતને ધ્યાનમાં લેવી પડશે અને તેનું પાલન ન કરવું તે આવા વિરામને અમાન્ય બનાવે છે. હવે, જો તે પરિસ્થિતિ હોય, તો એક પ્રશ્ન ઊભો થયો કે શું પુનઃસ્થાપન અને પુર્વ વેતનની ઉપરોક્ત રાહતને એક સામટી વળતર આપીને ઢાળવામાં આવી શકે છે. સર્વોચ્ચ અદાલતે આવી પરિસ્થિતિનો સામનો કરતી વખતે એવું માન્યું છે કે રાહતની રચના સ્વીકાર્ય ન હોઈ શકે અને તેથી કંપનીને શ્રમ અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા ચુકાદાનું પાલન કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો છે. નોંધ લેવા યોગ્ય ઉપરોક્ત નિર્ણયનો સંબંધિત સાર, તેથી ફકરો ૫૩, ૫૪, ૫૫ અહીં પછી પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવ્યો છે –

“૫૩. વધુમાં, અપીલકર્તા કંપની વતી વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ દ્વારા વિનંતી

કરવામાં આવે છે કે સંબંધિત કામદારોની પુનઃસ્થાપના અને તેમને પાછા વેતનની ચુકવણીનો કોઈ પ્રશ્ન નથી કારણ કે અપીલકર્તા કંપનીનો સંબંધિત વિભાગ/એકમ જેમાં તેઓ કાર્યરત હતા તે હવે અસ્તિત્વમાં નથી અને તેથી, આ અદાલતને નીચેની અદાલતો દ્વારા આપવામાં આવેલી રાહતને ઢાળવા વિનંતી કરી છે. પ્રતિવાદી સંઘ વતી વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ દ્વારા સુડર વર્કશોપના કામદારો પર નિર્ભરતા મૂકીને આ દલીલને યોગ્ય રીતે નકારી કાઢવામાં આવી છે, જેમાં આ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો હતો કે જે પક્ષ દુષ્ટ દિવસને ટાળવા માટે મુકદ્દમામાં જુગાર રમે છે અને જ્યારે તે દિવસ આવે છે ત્યારે તે પક્ષ સાથે સહાનુભૂતિ રાખી શકતી નથી. પ્રતિવાદી સંઘ વતી વિનંતી કરાયેલ ઉપરોક્ત દલીલ અમારા દ્વારા સ્વીકારવી આવશ્યક છે કારણ કે તે સારી રીતે સ્થાપિત છે. તેથી, અમે માનીએ છીએ કે ઉપર ઉલ્લેખિત કેસમાં આ અદાલત દ્વારા આ પાસા પર નિર્ધારિત કાયદાકીય સિદ્ધાંતને ધ્યાનમાં રાખીને આ અદાલતમાં આ બાબત પહોંચી ગઈ હોય ત્યારે આ કેસમાં રાહતને ઢાળવાની મંજૂરી નથી.

પજ. વધુમાં, સંબંધિત કામદારોની પુનઃસ્થાપના અને તેમને ચૂકવવા માટેના પુર્વ વેતનના સંદર્ભમાં, કામદારો વતી વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે અનૂપ શર્મા વિરુદ્ધ જાહેર આરોગ્ય વિભાગ, હરિયાણા પર યોગ્ય રીતે આધાર રાખ્યો છે, જેમાં એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે નોકરીની સમાપ્તિ એ

આઈ.ડી. અધિનિયમના પ્રકરણ V-એ અથવા V-બી ની ફરજિયાત જોગવાઈઓનું ઉલ્લંઘન અથવા ઉલ્લંઘન હોવાથી કાયદામાં શરૂઆતથી જ અમાન્ય છે અને બિનઅસરકારક છે અને કાયદાની નજરમાં અને નોકરીદાતાની તરફેણમાં ખૂબ જ મજબૂત અને અનિવાર્ય સંજોગોની ગેરહાજરીમાં, કોર્ટે જાહેરાત કરવી જોઈએ કે સેવા સમાપ્તિ બિનઅસરકારક હતી. તેથી કર્મચારીઓએ સંપૂર્ણ પગાર સાથે સેવામાં ચાલુ રહેવું જોઈએ અને તમામ પરિણામી લાભો આપવા જોઈએ. વધુમાં, પાછળના વેતનની ચુકવણી અને પરિણામી લાભોના સંદર્ભમાં, દીપાલી ગુંડુ સુરવાસે વિરુદ્ધ ક્રાંતિ જુનિયર અધ્યાપક મહાવિદ્યાલય અને ભુવનેશ કુમાર દ્વિવેદી વિરુદ્ધ હિન્દાલ્કો ઇન્ડસ્ટ્રીઝ લિમિટેડમાં આ અદાલતના નિર્ણયો પર યોગ્ય રીતે નિર્ભરતા મૂકવામાં આવી હતી.

પપ. આ અદાલતે દીપાલી ગુંડુ સુરવાસમાં આ રીતે અભિપ્રાય આપ્યો હતો.
(એસસીસી પાનું ૩૪૪ ફકરો ૨૨)

“૨૨. કર્મચારીને તે હોદ્દા પર પુનઃસ્થાપિત કરવાનો વિચાર જે તેણે બરતરફી અથવા દૂર કરવા અથવા સેવાની સમાપ્તિ પહેલાં રાખ્યો હતો તે સૂચવે છે કે કર્મચારીને તે જ હોદ્દા પર મૂકવામાં આવશે જેમાં તે હોત પરંતુ નોકરીદાતા દ્વારા લેવામાં આવેલી ગેરકાયદેસર કાર્યવાહી માટે. જે

વ્યક્તિને બરતરફ કરવામાં આવે છે અથવા દૂર કરવામાં આવે છે અથવા અન્યથા સેવામાંથી બરતરફ કરવામાં આવે છે તેને થયેલી ઈજાને નાણાંની દ્રષ્ટિએ સરળતાથી માપી શકાતી નથી. નોકરીદાતા-કર્મચારીના સંબંધને વિખેરવાની અસર ધરાવતા આદેશના પસાર થવાની સાથે, નોકરીદાતા-કર્મચારીનો આવકનો સ્રોત સુકાઈ જાય છે. માત્ર સંબંધિત કર્મચારી જ નહીં, પરંતુ તેનો આખો પરિવાર ગંભીર પ્રતિકૂળતાઓનો સામનો કરે છે. તેઓ રોજીરોટીના સ્ત્રોતથી વંચિત છે. બાળકો પૌષ્ટિક ખોરાક અને શિક્ષણ અને જીવનમાં પ્રગતિની તમામ તકોથી વંચિત છે. કેટલીકવાર, પરિવારે ભૂખમરો ટાળવા માટે સંબંધીઓ અને અન્ય પરિચિતો પાસેથી ઉધાર લેવું પડે છે. આ પીડાઓ ત્યાં સુધી ચાલુ રહે છે જ્યાં સુધી સક્ષમ ન્યાયિક મંચ નોકરીદાતા દ્વારા લેવામાં આવેલી કાર્યવાહીની કાયદેસરતા પર નિર્ણય ન લે.આવા કર્મચારીની પુનઃસ્થાપના, જે સક્ષમ ન્યાયિક/અર્ધ-ન્યાયિક સંસ્થા અથવા અદાલત દ્વારા તારણ કાઢવામાં આવે છે કે એમ્પ્લોયર દ્વારા લેવામાં આવેલી કાર્યવાહી સંબંધિત વૈધાનિક જોગવાઈઓ અથવા કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોની બહાર છે, તે કર્મચારીને સંપૂર્ણ વેતનનો દાવો કરવાનો અધિકાર આપે છે. જો નોકરીદાતા કર્મચારીને વેતન પાછું આપવાનો ઇનકાર કરવા માંગે છે અથવા પરિણામી લાભો મેળવવા માટે તેના હકનો વિરોધ કરવા માંગે

છે, તો તે ખાસ કરીને દલીલ કરે છે અને સાબિત કરે છે કે વચગાળાના સમયગાળા દરમિયાન કર્મચારી લાભદાયી રીતે નોકરી કરતો હતો અને તે જ વેતન મેળવતો હતો. નોકરીદાતાના ગેરકાયદેસર કૃત્યને કારણે ભોગ બનેલા કર્મચારીને પાછળના વેતનનો ઇનકાર કરવો એ પરોક્ષ રીતે સંબંધિત કર્મચારીને સજા કરવા અને નોકરીદાતાને વેતન સહિત વેતન ચૂકવવાની જવાબદારીમાંથી મુક્ત કરીને તેને પુરસ્કાર આપવા સમાન હશે.”

(૨૧) (૨૦૧૫) જ એસ.સી.સી. ૪૫૮ માં નોંધાયેલા જસમેર સિંહ વિરુદ્ધ હરયાના રાજ્ય અને અન્યના કેસમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના અન્ય એક ચુકાદામાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે, એકવાર સેવા સમાપ્તિ રદ કરવામાં આવે તો, જે રાહત આપવામાં આવી હતી તે સંપૂર્ણ પુર્વ વેતન સાથે પુનઃસ્થાપન આપવાનો છે અને ફરો ૨૧ અને ૨૨ માં ઉપરોક્ત મુદ્દા સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે અન્ય નિર્ણયને ધ્યાનમાં લીધા પછી જણાવ્યું હતું કે જો સેવા સમાપ્તિનો આદેશ રદબાતલ છે, તો કામદાર સંપૂર્ણ પુર્વ વેતન મેળવવાનો હકદાર છે.ઉપરોક્ત નિર્ણયનો સંબંધિત ફરો ૨૧ આ રીતે વાંચે છે;

“૨૧. અપીલ કરનાર કામદારની તરફેણમાં ઉપરોક્ત રાહત, ખાસ કરીને

સંપૂર્ણ વેતનને આ અદાલત દ્વારા દીપાલી ગુંડુ સુરવાસે વિરુદ્ધ ક્રાંતિ જુનિયર અધ્યાપક મહાવિદ્યાલયમાં નિર્ધારિત કાયદાકીય સિદ્ધાંતો દ્વારા સમર્થન આપવામાં આવ્યું છે, જેમાં આ અદાલતની ખંડપીઠે, જેમાં આપણામાંના એક સભ્ય હતા, ત્રણ ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠે નિર્ણય પર વિચાર કર્યા પછી એવું માન્યું છે કે જો સેવા સમાપ્તિનો આદેશ શરૂ થી જ રદબાતલ છે, તો કામદાર સંપૂર્ણ વેતન મેળવવા માટે હકદાર છે.”

(૨૨) માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે ઉપરોક્ત નિર્ણયના ફક્ત ૨૨માં એવા નિર્ણયનો ઉલ્લેખ કર્યો છે જે અગાઉના નિર્ણયમાં પહેલેથી જ જણાવવામાં આવ્યો છે અને તેથી તેને ફરીથી રજૂ કરવામાં આવ્યો નથી. જો કે, એવું માનવામાં આવ્યું છે કે નોકરીદાતાના ગેરકાયદેસર કૃત્યને કારણે પીડાતા કર્મચારીને પુર્વ વેતનને નકારી કાઢવું એ પરોક્ષ રીતે સંબંધિત કર્મચારીને સજા કરવા અને નોકરીદાતાને વેતન સહિત પુર્નિવ વેતનની ચૂકવણી કરવાની જવાબદારીમાંથી રાહત આપીને તેને પુરસ્કાર આપવા સમાન હશે અને તેથી, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે કંપનીને તે કેસના ચુકાદાનું પાલન કરવા નિર્દેશ આપ્યો હતો અને તેથી, હકીકતમાં, કાયદાની દરખાસ્ત, કે જે ક્ષણે સેવા સમાપ્તિ ખરાબ હોવાનું માનવામાં આવે છે, તે એક કુદરતી પરિણામ પુર્વ વેતનને આપવાનું છે અને આવી પરિસ્થિતિમાં રાહત આપવાનું માળખું બનાવવું એ લાભ આપવા સમાન હશે. તેના પોતાના ખોટા પર એક સંસ્થા માટે. એવા ઘણા કિસ્સાઓ છે જેમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે

સંપૂર્ણ પુર્વ વેતનનો ચુકાદો આપ્યો છે, જ્યારે તે જાણવા મળ્યું છે કે કાયદાની કલમ ૨૫-એફ નું ઉલ્લંઘન થયું છે. અજયપાલ સિંહ વિરુદ્ધ હરિયાણા વેરહાઉસિંગ કોર્પોરેશનના કેસમાં (૨૦૧૫) ૬ એસ. સી. સી. ૩૨૧ માં નોંધાયેલા નિર્ણયમાં, રાજકુમાર દીક્ષિત વિરુદ્ધ વિજય કુમાર ગૌરી શંકરના કેસમાં (૨૦૧૫) ૮ એસ.સી.સી. ૩૪૫ માં નોંધાયેલા નિર્ણયમાં, ખાસ કરીને ફકરા ૨૦, ૨૧, ૨૭ માં, આ જ અભિપ્રાય માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા લેવામાં આવ્યો છે અને તેથી, અદાલત સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદાથી બંધાયેલી છે. ૨૦૧૫ (૧૨) એસ.સી.સી. ૭૫૪ માં નોંધાયેલા ગૌરી શંકર વિરુદ્ધ રાજસ્થાન રાજ્યના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા અન્ય એક નિર્ણયમાં એસ. સી. સી. ૭૫૪, જેમાં અન્ય કેટલાક નિર્ણયો પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો. માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે પ્રસ્તાવ મૂક્યો છે કે ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા પુનઃસ્થાપનના બદલામાં વળતર આપીને ચુકાદામાં ફેરફાર કરવો એ નિર્ણયના સિદ્ધાંતમાં નિર્ધારિત કાયદાના સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતની વિરુદ્ધ છે અને તેથી ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા કરવામાં આવેલી ભૂલને માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા સુધારવામાં આવી હતી. નોંધ લેવા યોગ્ય ઉપરોક્ત નિર્ણયનો સંબંધિત સાર, તેથી અહીં ફકરા નંબર ૨૩ અને ૨૪ માં પુનઃઉત્પાદિત કર્યો.

૨૩. ઉચ્ચ ન્યાયાલયના વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે હરિજિંદર સિંહમાં આ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત કાયદાકીય સિદ્ધાંતો અનુસાર ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ અને ૨૨૭ હેઠળ તેમના અધિકારક્ષેત્રને પટાવી

દીધું છે, જેમાં આ અદાલતે આ રીતે ચુકાદો આપ્યો છે – (એસ.સી.સી. પાનું ૨૦૫, ફકરો ૨૧)

“૨૧. સમાપન કરતા પહેલા, અમે એ અવલોકન કરવું જરૂરી માનીએ છીએ કે વર્તમાન જેવી બાબતોમાં બંધારણની કલમ ૨૨૬ અને ૨૨૭ હેઠળ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી વખતે, ઉચ્ચ અદાલતો એ ધ્યાનમાં રાખવા માટે બંધાયેલા છે કે ઔદ્યોગિક વિવાદ અધિનિયમ અને અન્ય સમાન કાયદાકીય સાધનો સામાજિક કલ્યાણ કાયદાઓ છે અને તેનું અર્થઘટન બંધારણની પ્રસ્તાવનામાં નિર્ધારિત લક્ષ્યો અને સામાન્ય રીતે તેના ભાગ IV માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓ અને ખાસ કરીને કલમ ૩૮, ૩૯ (એ) થી (ઈ), ૪૩ અને ૪૩-એ ને ધ્યાનમાં રાખીને કરવું જરૂરી છે, જે આદેશ આપે છે કે રાજ્યએ કલ્યાણને પ્રોત્સાહન આપવા માટે સામાજિક વ્યવસ્થા સુરક્ષિત કરવી જોઈએ. લોકો માટે, પુરુષો અને સ્ત્રીઓ વચ્ચે સમાનતા સુનિશ્ચિત કરવી અને સમુદાયના ભૌતિક સંસાધનોની સમાન વહેંચણી કરવી જેથી સામાન્ય હિતમાં સહાય મળે અને કામદારોને તેમની બાકી રકમ મળે તેની પણ ખાતરી કરવી. ૪૧ વર્ષ પહેલાં ન્યાયમૂર્તિ ગજેન્દ્રગડકરે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે –

‘૧૦..... સામાજિક અને આર્થિક ન્યાયનો ખ્યાલ એ ક્રાંતિકારી મહત્વનો જીવંત ખ્યાલ છે; તે કાયદાના શાસનને પોષણ આપે છે અને

કલ્યાણકારી રાજ્યના આદર્શને અર્થ અને મહત્વ આપે છે '(મૈસૂર રાજ્ય વિરુદ્ધ સોનાની ખાણોના કામદારો એ.આઈ.આર. પાનું ૯૨૮, ફરો ૧૦)

આ અદાલત દ્વારા જસમેર સિંહ વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય કેસમાં આ સિદ્ધાંતનો પુનરોચ્ચાર કરવામાં આવ્યો છે.

૨૪. તેથી, ઉપરોક્ત કેસને ધ્યાનમાં રાખીને, વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ અને ૨૨૭ હેઠળ તેની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને ચુકાદાની તારીખથી પુનઃસ્થાપનની તારીખ સુધી પુનઃસ્થાપન અને ભાવિ પગારના ચુકાદામાં ભૂલથી દખલ કરી હતી, જે શ્રમ અદાલત દ્વારા યોગ્ય રીતે પસાર કરવામાં આવી હતી, જેમાં વિવાદના મુદ્દાઓના જવાબમાં માન્ય અને નક્કર કારણો નોંધવામાં આવ્યા હતા કે કામદારએ ૦૧/૦૧/૧૯૮૭ થી ૦૧/૦૪/૧૯૯૨ સુધી કામ કર્યું છે અને પ્રતિવાદી વિભાગ દ્વારા કાયદાની કલમ ૨૫-એફ, ૨૫-જી અને ૨૫-એચ હેઠળ ફરજિયાત આવશ્યકતાઓનું પાલન ન કરવું કામદારની સેવાઓને કાયદાની શરૂઆતમાં રદબાતલ તરીકે સમાપ્ત કરવી અને તેના બદલે ઉચ્ચ અદાલતે પુનઃસ્થાપનના બદલામાં ભૂલથી રૂપિયા ૧,૫૦,૦૦૦ નું વળતર આપ્યું. વિદ્વાન એક ન્યાયાધીશ અને તેમના

દેખરેખ અધિકારક્ષેત્ર હેઠળની ખંડપીઠે પુનઃસ્થાપનના બદલામાં વળતર આપીને ચુકાદામાં ફેરફાર કરવો ન જોઈએ, જે આ અદાલત દ્વારા અનેક કેસોમાં નિર્ધારિત કાયદાના સુવ્યવસ્થિત સિદ્ધાંતોની વિરુદ્ધ છે.

તેથી, ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતને ધ્યાનમાં રાખીને અન્ય કોઈ નરમ દ્રષ્ટિકોણ શક્ય નથી, ખાસ કરીને જ્યારે અરજદાર સંસ્થાએ પોતે પ્રતિવાદીના કેસમાં અવિશ્વાસ કરવાની પોતાની જવાબદારી નિભાવી નથી.

(૨૩) તે સામાન્ય કાયદો છે કે સમાપ્તિ કાયદેસર અને માન્ય છે તે સાબિત કરવાનો બોજ હંમેશા નોકરીદાતા પર હોય છે, કર્મચારી પર નહીં, એટલું કે સમય જતાં, પ્રતિવાદી-કામદારને નફાકારક રીતે નોકરી આપવામાં આવી હતી કે નહીં, તે નોકરીદાતા દ્વારા સાબિત કરવાનું છે અને તે જવાબદારી નોકરીદાતા પર છે જે નોકરીદાતા દ્વારા છોડવામાં આવે છે. કાયદાની આ દરખાસ્ત ગૌરવ કુમાર બંસલ વિરુદ્ધ ભારત સરકાર અને અન્યોના (૨૦૧૫) ૨ એસ.સી.સી. ૧૩૦ માં નોંધાયેલા નિર્ણય તેમજ સુદર્શન રાજપૂત વિરુદ્ધ ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય માર્ગ પરિવહન નિગમના (૨૦૧૫) ૨ એસ.સી.સી. ૩૧૭ માં નોંધાયેલા અન્ય નિર્ણયમાંથી કાઢી શકાય છે. આ મુદ્દો લગભગ સમાન હોવાથી, (૨૦૧૫) ૨ એસ.સી.સી. ૩૧૭ ફકરા ૨૭, ૨૮, ૨૯ માં નોંધાયેલા નિર્ણયના સંબંધિત ફકરાઓ હવે પછી પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવ્યા છે –

“૨૭.વધુમાં, ચુપીઆઈડી અધિનિયમની કલમ ૬-એન હેઠળ કામદારોની છટણી માટેની પૂર્વવર્તી શરતો અપીલકર્તા કામદારની સેવાઓને સમાપ્ત કરતા પહેલા સંતોષવામાં આવી નથી. ચુપીઆઈડી અધિનિયમની કલમ ૬-એન નીચે મુજબ જણાવે છે -

“૬-એન કામદારોની છટણી માટેની પૂર્વવર્તી શરતો - કોઈ પણ ઉદ્યોગમાં કાર્યરત કોઈ પણ કામદાર કે જે નોકરીદાતા હેઠળ ઓછામાં ઓછા એક વર્ષથી સતત સેવામાં હોય, તેને નોકરીદાતા દ્વારા -

(ક) કામદારને છટણીના કારણો દર્શાવતી લેખિતમાં એક મહિનાની નોટિસ આપવામાં આવી છે અને નોટિસનો સમયગાળો સમાપ્ત થઈ ગયો છે અથવા નોટિસના સમયગાળા માટે કામદારને આવી નોટિસના બદલામાં વેતન ચૂકવવામાં આવ્યું છે -

પરંતુ જો છટણી કોઈ કરાર હેઠળ હોય જે સેવાની સમાપ્તિ માટેની તારીખ નિર્દિષ્ટ કરે તો આવી કોઈ સૂચનાની જરૂર રહેશે નહીં.

(ખ) કામદારને છટણીના સમયે વળતર ચૂકવવામાં આવ્યું છે, જે

સેવાના દરેક પૂર્ણ થયેલા વર્ષ માટે અથવા છ મહિનાથી વધુના તેના કોઈપણ ભાગ માટે પંદર દિવસના સરેરાશ પગારની સમકક્ષ હશે; અને

(ગ) નિયત રીતે નોટિસ રાજ્ય સરકારને આપવામાં આવે છે.”

આમ, યુ.પી.આઈ.ડી. અધિનિયમની કલમ ૬-એન હેઠળ ફરજિયાત જોગવાઈઓનું પાલન ન કરવાથી કામદારની છટણી કાયદાકીય રીતે રદબાતલ થઈ ગઈ.

૨૮. દિલ્હી કલોથ એન્ડ જનરલ મિલ્સ કંપની લિમિટેડ વિરુદ્ધ શંભુ નાથ મુખર્જીમાં આ અદાલત દ્વારા કાયદાની આ સ્થિતિ સારી રીતે નક્કી કરવામાં આવી છે, જે નીચે મુજબ જણાવે છે – (એસ.સી.સી. પાનું ૪૨૦, ફકરા ૧૩-૧૪)

“૧૩. તેની સામે, ૨૪/૦૮/૧૯૬૫ પરના રોલમાંથી કામદારનું નામ હટાવવાનો આદેશ સ્પષ્ટ રીતે ભુલભરેલો છે. સ્થાયી આદેશોની કલમ ૨૭ (સી) હેઠળ પણ તે તારીખે કોઈ આદેશ પસાર થઈ શક્યો ન હોત. સ્થાયી આદેશોની કલમ નીચે મુજબ વાંચે છે –

‘જો કોઈ કામદાર સતત આઠ દિવસથી વધુ સમય સુધી ગેરહાજર રહે તો તેની સેવા સમાપ્ત કરવામાં આવશે અને નોટિસ વિના સેવા છોડી દીધી હોવાનું માનવામાં આવશે.’

કામદાર છેલ્લે ૧૪/૦૮ ૧૯૬૫ પર કામ કરવા ગયો હતો. ૧૫મી ઓગસ્ટ જાહેર રજા હતી.તેથી, તેઓ માત્ર ૧૬મી ઓગસ્ટથી કામથી ગેરહાજર હતા. તેથી પણ, સ્થાયી આદેશો હેઠળ કામદાર ૨૪/૦૮/૧૯૬૫ પર 'સતત આઠ દિવસથી વધુ' માટે ગેરહાજર ન હતો. તેથી, સ્થાયી આદેશોના આધારે પણ આ આદેશ સ્પષ્ટ રીતે અસમર્થનીય છે.આ અપીલ પર કોઈ અભિપ્રાય વ્યક્ત કરવો જરૂરી નથી કે સ્થાયી આદેશોમાં 'સતત આઠ દિવસ' એટલે સતત આઠ કાર્યકારી દિવસો.

૧૪.વ્યવસ્થાપન દ્વારા રોલમાંથી કામદારનું નામ કાઢી નાખવું એ તેની સેવાની સમાપ્તિ છે.સેવાની આવી સમાપ્તિ એ કાયદાની કલમ ૨ (ઓ.ઓ.) ના અર્થમાં છટાણી છે. આ કેસમાં વ્યવસ્થાપન દ્વારા કલમ ૨૫-એફ(એ) અને (બી) ની જોગવાઈઓનું પાલન કરવામાં આવ્યું હતું તે બતાવવા માટે કંઈ નથી.કલમ ૨૫-એફ(એ) ની જોગવાઈઓ, પરંતુક સિવાય અને કલમ (બી) ફરજિયાત છે અને આ બે પૂર્વવર્તી શરતોના ઉલ્લંઘનમાં છટાણીનો કોઈપણ આદેશ

અમાન્ય છે.” (ભાર મૂકવામાં આવે છે)

એલ. રોબર્ટ ડિસોઝા વિરુદ્ધ દક્ષિણ રેલવેમાં પણ કાયદાની આ સ્થિતિનું પુનરાવર્તન કરવામાં આવ્યું હતું અને પંજાબ લેન્ડ ડેવલપમેન્ટ એન્ડ રિકલેમેશન કોર્પોરેશન લિમિટેડમાં આ અદાલતની બંધારણીય ખંડપીઠે તેને મંજૂરી આપી હતી.

૨૯. તેથી, શ્રમ અદાલતે રાજ્ય સરકાર દ્વારા તેને સોંપવામાં આવેલા વિવાદના મુદ્દાનો ચુકાદો આપતી વખતે પ્રતિવાદી નિગમ દ્વારા સમાપ્ત કરવાના આદેશને યોગ્ય રીતે ૨૬ કર્યો છે, તે સંપૂર્ણપણે કાયદેસર અને માન્ય છે અને તેથી તેની દેખરેખના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા તેમાં દખલ ન કરવી જોઈએ.”

(૨૩.૧) જો હાથ પરના કેસની તપાસ કરવાની હોય તો આ સ્થિતિ હોવાથી, જે સામગ્રી રેકૉર્ડ પર ઉપલબ્ધ છે તે સ્પષ્ટપણે ઉપર જણાવ્યા મુજબ આ બોજ સાથે અરજદાર સંસ્થા દ્વારા મુક્ત કરવામાં આવી નથી. અરજદારે કાયદાની કલમ ૨૫-એફ ની વૈધાનિક જરૂરિયાતનું પાલન કર્યું છે કે નહીં તે મુદ્દા પર કોઈ સામગ્રી નથી, અને તે ઉપરાંત, તે કોઈ પણ રીતે સ્થાપિત કરવામાં આવ્યું નથી કે પ્રતિવાદીને લાભદાયી રીતે નોકરી આપવામાં આવી હતી કે નહીં, અને તેથી સંજોગોમાં, શ્રમ

અદાલતના વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા લેવામાં આવેલા નિષ્કર્ષને સ્વીકારવા સિવાય અદાલતમાં કોઈ વૈકલ્પિક બાકી નથી. પરિસ્થિતિ એ છે કે એક તરફ ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ છે, જે અરજીમાં આક્ષેપ કરાયેલા ચુકાદાના પરિણામનો સામનો કરવા જઈ રહ્યું છે અને બીજી તરફ કાયદેસરતા પ્રતિવાદી-કામદારની તરફેણમાં દેખાય છે, અને તેથી, અદાલતે ઝીણવટપૂર્વક તપાસ કરી હતી કે શું વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા લેવામાં આવેલ નિષ્કર્ષ ન્યાયી અને યોગ્ય છે કે કેમ, અને તેથી, આવા મુદ્દા પર ઊંડાણપૂર્વક વિચાર કરતી વખતે, હજુ પણ અન્ય નિર્ણયની નોંધ લેવાની છે, જેમાં કાર્યકારી ઈજનેર (ઓ અને એમ) અને અન્ય વિરુદ્ધ હરેશભાઈ ભૂરાભાઈ વાલા કેર ઓફ ડી.ડી. છાયા અને અન્ય ૨૦૧૬ (૨) જી. એલ. આર. ૧૦૬૪ માં અહેવાલ આવ્યો હતો, જેમાં આ અદાલતની સંકલન ખંડપીઠે પણ દરખાસ્ત રજૂ કરી હતી જેમાં સ્વૈચ્છિક ત્યાગ સેવાની અરજીને લગતા મુદ્દાને ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યો હતો અને તે સંદર્ભમાં આ મુદ્દા સાથે સંબંધિત ઘણા નિર્ણયો પર આધાર રાખીને, માનનીય અદાલતે તે નિર્ણય રજૂ કર્યો છે, જેમાં નોકરીદાતાએ તેને કામદારની સ્વૈચ્છિક ત્યાગ સેવા તરીકે ગણતા પહેલા કામદારને સુનાવણીની તક આપવી જરૂરી છે અને તે ઉપરાંત નોકરીદાતાએ કામદાર માટે જાણ કરવા માટે કામદારને નોટિસ/સૂચના ફરજ આપવી જરૂરી છે. જો નોકરીદાતા દ્વારા કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતનું પાલન ન કરવામાં આવે, તો સ્વૈચ્છિક ત્યાગ એ છટકી સમાન હશે અને કલમ ૨૫-એફની જોગવાઈનું પાલન કરવું જરૂરી છે. ઉપર ઉલ્લેખિત કેસમાં આ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલ નિર્ણય

વર્તમાન હકીકતની પૃષ્ઠભૂમિમાં પણ લાગુ પડે છે અને તેથી ઉપરોક્ત ચુકાદામાં સમાવિષ્ટ સંબંધિત ફરિયાદોની નોંધ લેવી યોગ્ય છે.

“ ૨૧.૭. જ્યારે નોકરીદાતા એવા નિષ્કર્ષ અથવા નિષ્કર્ષનો આશરો લે છે કે કામદાર સ્વેચ્છાએ સેવા છોડી દે છે, ત્યારે નોકરીદાતા દ્વારા ઉપરોક્ત નિષ્કર્ષ અથવા નિષ્કર્ષ માત્ર નાગરિક પરિણામોમાં જ નહીં પરંતુ સંબંધિત કર્મચારી માટે ગંભીર પરિણામોમાં પરિણમે છે કારણ કે તે તેની સેવા, તેની આજીવિકા ગુમાવવા માટે ઊભો છે.

૨૧.૮. તેથી, આવા અનુમાન અથવા નિષ્કર્ષ અને તેના પર આધારિત કાર્યવાહીને હળવાશથી અથવા આકસ્મિક રીતે લેવી જોઈએ નહીં અને ચોક્કસપણે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન ન કરવું જોઈએ.

૨૧.૧૦. જ્યારે નોકરીદાતા કામદાર દ્વારા સ્વૈચ્છિક રીતે સેવા છોડી દેવાની અરજી કરે છે, ત્યારે નોકરીદાતાના આચરણે નિષ્કર્ષને સમર્થન આપવું જોઈએ અને તેને ન્યાયી ઠેરવવું જોઈએ અને આવા નિષ્કર્ષને નોકરીદાતા દ્વારા તેના દ્વારા લેવામાં આવેલા પગલાં દર્શાવીને જ ન્યાયી ઠેરવી શકાય છે કે કેમ તે નક્કી કરવા માટે કે શું કર્મચારીએ ખરેખર સેવા છોડી દીધી હતી અથવા કેટલાક સંજોગોમાં તે ફરજ માટે જાણ કરવામાં અસમર્થ હતો. આવા

સંજોગોમાં, નોકરીદાતા, સામાન્ય રીતે, કામદારને કામ પર આવવા માટે બોલાવવાની સૂચના આપશે અથવા તે કામદારને જાણ કરશે કે પરવાનગી વિના ગેરહાજર રહેવાનું તેનું વર્તન ગેરવર્તણૂક સમાન છે અને યોગ્ય કાર્યવાહીની જરૂર પડશે અથવા તે કામદારને સૂચના આપશે કે જો કામદાર તરત જ તેની ફરજ ફરી શરૂ નહીં કરે, તો તેણે સેવા છોડી દીધી હોવાનું માનવામાં આવશે.

૨૧.૧૧. ડી. કે. યાદવ વિરુદ્ધ જે.એમ.એ. ઇન્ડસ્ટ્રીઝ લિમિટેડ, ૧૯૯૩ (૩) એસ.સી.સી. રપલના કેસમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું કે, અન્ય બાબતોની સાથે –

“૯. તે કાયદાનો મૂળભૂત નિયમ છે કે કોઈ પણ નિર્ણય લેવો જોઈએ નહીં જે કોઈ પણ વ્યક્તિના અધિકારને અસર કરે અને તેને પહેલા કેસની જાણ કર્યા વિના તેને તેનો કેસ રજૂ કરવાની તક આપવામાં આવે. નાગરિક પરિણામોને સંડોવતા આદેશ કુદરતી ન્યાયના નિયમો સાથે સુસંગત હોવા જોઈએ. મોહિન્દર સિંહ ગિલ વિરુદ્ધ મુખ્ય ચૂંટણી કમિશનર, ૧૯૭૮ (૨) એસ.સી.આર. ૨૭૨ માં ૩૦૮ એક પર બંધારણીય ખંડપીઠે ચુકાદો આપ્યો હતો કે 'નાગરિક પરિણામ' માત્ર મિલકત અથવા વ્યક્તિગત અધિકારના ઉલ્લંઘનને જ નહીં પરંતુ

નાગરિક સ્વતંત્રતાઓ, ભૌતિક વંચિતતા અને બિન-આર્થિક નુકસાનને પણ આવરી લે છે.તેના વ્યાપક અર્થમાં નાગરિકને તેના નાગરિક જીવનમાં અસર કરતી દરેક વસ્તુ નાગરિક પરિણામ લાવે છે. બ્લેક લો ડિક્શનરી, ચોથી આવૃત્તિ, પાનું ૧૪૮૭ વ્યાખ્યાયિત નાગરિક અધિકારો એવા છે કે જે રાજ્ય અથવા દેશના દરેક નાગરિક સાથે સંબંધિત છે, તેમાં નાગરિક કાર્યવાહીમાં લાગુ કરવામાં અથવા તેનું નિવારણ કરવામાં સક્ષમ અધિકારોનો સમાવેશ થાય છે. ઓરિસા રાજ્ય વિરુદ્ધ ડૉ. (મિસ) બિનાપાની દેઈ, એ.આઈ.આર. ૧૯૬૭ એસ.સી. ૧૨૬૯ માં, આ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે વહીવટી આદેશ કે જેમાં નાગરિક પરિણામોનો સમાવેશ થાય છે તેને પણ કેસ વિશે જાણ કરવી આવશ્યક છે, તેના સમર્થનમાં પુરાવા પૂરા પાડવામાં આવે છે અને પ્રતિકૂળ નિર્ણય લેવામાં આવે તે પહેલાં કેસને પહોંચી વળવા માટે યોગ્ય તક આપવી આવશ્યક છે.આવી કોઈ તક આપવામાં આવી ન હોવાથી એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે વય નિવૃત્તિ એ કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન છે.

૧૧. તેથી હવે કાયદાનું સારી રીતે અમલીકરણ થવું જોઈએ કે વ્યક્તિને આજીવિકાથી વંચિત રાખવા માટે સૂચવવામાં આવેલી પ્રક્રિયા કલમ ૧૪ ના પડકારને પહોંચી વળવી જોઈએ અને આવા કાયદાનું કલમ ૧૪

ના આધારે પરીક્ષણ થવું જોઈએ અને કાયદા અથવા વૈધાનિક નિયમ અથવા નાગરિક અધિકારોને અસર કરતા અથવા નાગરિક પરિણામોમાં પરિણમતા નિયમો અથવા આદેશો દ્વારા સૂચવવામાં આવેલી પ્રક્રિયાએ કલમ ૧૪ ની જરૂરિયાતનો જવાબ આપવો પડશે. તેથી તે સાચું અને ન્યાયી હોવું જોઈએ અને મનસ્વી, કાલ્પનિક અથવા દમનકારી ન હોવું જોઈએ. કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના હેતુ માટે અર્ધ-ન્યાયિક કાર્ય અને વહીવટી કાર્ય વચ્ચે કોઈ તફાવત હોઈ શકે નહીં. વહીવટી તપાસ તેમજ અર્ધ-ન્યાયિક તપાસ બંનેનો ઉદ્દેશ ન્યાયી નિર્ણય પર પહોંચવાનો છે અને જો કુદરતી ન્યાયના નિયમની ગણતરી ન્યાય મેળવવા અથવા તેને નકારાત્મક રીતે મૂકવા માટે કરવામાં આવે, તો ન્યાયની નિષ્ફળતાને રોકવા માટે, તે સમજવું મુશ્કેલ છે કે તે શા માટે માત્ર અર્ધ-ન્યાયિક તપાસને લાગુ થવું જોઈએ અને વહીવટી તપાસને નહીં. તે બંનેને તાર્કિક રીતે લાગુ પડવું જોઈએ.

૨૧.૧૨. જ્યારે કોઈ નોકરીદાતા કામદારની ફરજ પરની ગેરહાજરીને ગેરવર્તણૂક તરીકે ગણતો નથી, પરંતુ કામદારની ફરજ પરની ગેરહાજરીને કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પાલન કર્યા વિના સ્વૈચ્છિક રીતે સેવા છોડી દેવાના કાર્ય તરીકે ગણતો હોય, ત્યારે તેનો નિર્ણય અને કાર્યવાહી, પંજાબ લેન્ડ ડેવલપમેન્ટ એન્ડ રિકલેમેશન કોર્પોરેશન લિમિટેડ વિરુદ્ધ

પ્રિસાઈડિંગ ઓફિસરના કિસ્સામાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત કાયદાના પ્રકાશમાં તેમજ સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ એન. સુંદરમણિના કિસ્સામાં નિર્ણય દ્વારા નિર્ધારિત કાયદાના પ્રકાશમાં, છટણીના કાર્યક્ષેત્રમાં આવે છે.આ માટે ઔદ્યોગિક વિવાદ અધિનિયમ, ૧૯૪૭ ની કલમ ૨૫-એફ હેઠળ નિર્ધારિત જરૂરિયાતનું પાલન કરવાની જવાબદારી રહેશે.

૨૧.૧૩. એવા કિસ્સાઓમાં કે જ્યાં નોકરીદાતા બચાવ અને સેવા છોડી દેવાની અરજી કરે છે અને તે સ્થાપિત કરવામાં નિષ્ફળ જાય છે કે ઉપરોક્ત પ્રક્રિયાઓમાંથી કોઈ એક, એટલે કે તેણે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પાલન કર્યું હતું અથવા કલમ ૨૫-એફ હેઠળની જરૂરિયાતનું પાલન કરવામાં આવ્યું હતું, આવી કાર્યવાહી અને અરજી અથવા બચાવ ટકાઉ રહેશે નહીં.”

(૨૪) હાથ પરના કેસ પર પ્રવર્તમાન ઉપરોક્ત પરિસ્થિતિ એવી પરિસ્થિતિ તરફ દોરી જશે કે જ્યાં અદાલત માટે કોઈ વિકલ્પ બચ્ચો નથી, પરંતુ વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારીના તારણો અને ચુકાદાને સ્વીકારવા માટે. રેકૉર્ડ પરથી એવું જણાય છે કે, પ્રતિવાદી-કર્મચારીએ અરજદાર સંસ્થા પાસેથી નાણાકીય સહાય મેળવી હોવા છતાં, પ્રતિવાદીને બંધ કરવા સાથે વ્યવહાર કરવા માટે કાયદેસર ક્વાયત

સૂચવવામાં અરજદારની નિષ્ફળતા એવી પરિસ્થિતિમાં પરિણમી છે, જ્યાં અરજદાર પ્રતિવાદીને નોકરી પર પાછા લેવા માટે ઈચ્છુક નથી, તેમ છતાં તે તેને પાછા લેવાની જવાબદારી હેઠળ છે.માત્ર સોગંદનામું ભરીને અને ચુકાદાના સ્વરૂપમાં અમુક દસ્તાવેજો જોડીને, જે મુખ્ય સંદર્ભના વિષયનો ભાગ પણ ન હતો, અરજદાર કેસમાં સુધારો કરી શકતો નથી.જો આ વધારાની સામગ્રી જે મૂળ રેકૉર્ડનો ભાગ ન હતી તેના આધારે જો આપણે આદેશને રદ કરીએ અને કોઈ પણ સંજોગોમાં હજુ પણ આ અદાલતે પ્રતિવાદીની પત્ની દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા સંદર્ભ (એલ.સી.વી.) નંબર ૫૪૧/૨૦૦૦ માં પસાર કરવામાં આવેલા ઉપરોક્ત ચુકાદાની તપાસ કરી હોય તો તે વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારીને ભાગ્યે જ અનુભવાય છે. ઉપરોક્ત ચોક્કસ કેસમાં સમાનતાનો કોઈ સહસંબંધ નથી, પ્રતિવાદીની પત્ની એટલે કે લક્ષ્મીબેને તેના જુબાનીમાં સ્પષ્ટપણે સ્વીકાર્યું હતું કે તેણે જાતે જ કામથી દૂર રહી છે અને તેને નોટિસનો પણ સામનો કરવો પડ્યો હતો, જે અહીં હાથ પર નથી, અને તેથી માત્ર એટલા માટે કે તેણે તેના જુબાનીમાં ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે તે અને તેનો પતિ બંને ચાલ્યા ગયા હતા અને કામ છોડી દીધું હતું, જે એકલા સંજોગોનો ઉપયોગ વર્તમાન કેસના રેકૉર્ડ પર ઉપલબ્ધ સંસ્કરણને વિકૃત કરવા માટે કરી શકાતો નથી. વધુમાં, ઉપરોક્ત ચુકાદામાંથી જે પુરાવા પ્રતિબિંબિત થાય છે તે વર્તમાન કેસના પુરાવાથી તદ્દન અલગ છે જે પ્રતિવાદીની જુબાની છે, અને તેથી, જો એમ ધારીએ કે અરજદાર માટે આવા ચુકાદાનો ઉલ્લેખ કરીને કેસ સુધારવા માટે તે ખુદ છે.ઉપરોક્ત સંજોગો પ્રતિવાદી

માટે કોઈ પણ રીતે મદદરૂપ નથી. તેનાથી વિપરીત, ઉપરોક્ત એવોર્ડમાંથી વધુ હકીકત બહાર આવી છે કે ત્યાં પણ વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારીએ સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું છે કે અરજદાર સંસ્થા એક ઉદ્યોગ છે અને તે તારણને વર્તમાન અરજદાર દ્વારા પડકારવામાં આવ્યું નથી, અને તેથી, તેનાથી વિપરીત, કલમ ૨(જે) ના મુદ્દા પર નોંધાયેલ તારણ વર્તમાન કેસમાં પુષ્ટિ કરે છે, અને તેથી, ઉપરોક્ત સંદર્ભ અને ૨૪/૦૬/૨૦૦૫ તારીખનો એવોર્ડ વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા મેળવેલા તારણને ટકી રહેવા માટે સેવામાં મૂકવો શક્ય નથી.

(૨૫) ઉપરોક્ત પરિસ્થિતિની પૃષ્ઠભૂમિમાં જો દાવાનું નિવેદન જોવામાં આવે, તો એક ચોક્કસ કેસ છે કે જ્યારે પ્રતિવાદી નિયમિત પગાર અને સંલગ્ન લાભોની માંગ કરે છે, ત્યારે અરજદારે નોટિસ જારી કર્યા વિના, કોઈ તક આપ્યા વિના અને સમજાવવાની તક આપ્યા વિના સેવાઓ બંધ કરી દીધી છે. આંક ૬ ની પ્રતિવાદીની આગેવાની હેઠળના જુબાનીમાં, એક ચોક્કસ દાવો કરવામાં આવ્યો છે કે પ્રતિવાદીએ સેવામાંથી બંધ થયા પછી રોજગાર શોધવાનો પ્રયાસ કર્યો છે, પરંતુ તેને રોજગાર મળ્યો નથી, અને અરજદાર સંસ્થામાં ફરજ ફરી શરૂ કરવાની ઈચ્છા વ્યક્ત કરી છે. તે ઉપરાંત પ્રતિવાદી દ્વારા વધુ પુષ્ટિ કરવામાં આવી હતી કે તાલીમ તેના દ્વારા પહેલેથી જ લેવામાં આવી છે તેમજ પ્રમાણપત્ર પણ રજૂ કરવામાં આવ્યું છે જે સૂચવે છે કે તેને રક્તપિત્તના રોગમાંથી મુક્તિ મળી હતી અને પછી જુબાનીમાં વધુ ખાસ કરીને ઉલટતપાસમાં જણાવ્યું હતું કે જ્યારે પ્રતિવાદી

અરજદાર સંસ્થામાં જોડાયો ત્યારે તે રક્તપિત્તથી પીડાતો ન હતો અને ઉલટતપાસમાં તેણે ખાસ કરીને પદભ્રષ્ટ કર્યું છે કે તે તાલીમાર્થી ન હતો, પરંતુ એક કુશળ પ્રશિક્ષિત કર્મચારી તરીકે કામ કરતો હતો. રેકૉર્ડ સૂચવે છે કે આની વિરુદ્ધમાં અરજદાર મેનેજમેન્ટે શ્રી પુરુષોત્તમના પુરાવાનું નેતૃત્વ કર્યું છે, જેમાં તેને ફક્ત ૬ માં સ્વીકારવામાં આવ્યો છે કે રાષ્ટ્રીય એવોર્ડ જે અરજદાર સંસ્થાની ભલામણ પર પ્રતિવાદી દ્વારા પ્રાપ્ત થાય છે અને તે રજૂ કરવાનો પણ પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો કે લોનની રકમ પ્રતિવાદી પાસેથી બાકી રહી છે અને દલીલ કરવાનો પ્રયાસ કર્યો છે કે અરજદાર સંસ્થાએ પ્રતિવાદીને આવતા અટકાવ્યો નથી. હવે જો વ્યવસ્થાપન સાક્ષીના આ પુરાવાની તેની ઉલટતપાસથી વધુ તપાસ કરવાની હોય, તો આ જ સાક્ષી અજ્ઞાનતાની વિનંતી કરે છે કે તે જાણતો નથી કે પ્રતિવાદી પોતે આવવાનું બંધ કરે છે. આ સાક્ષી દ્વારા એ પણ સ્વીકારવામાં આવ્યું હતું કે તાલીમ, શિષ્યવૃત્તિ અને પગાર પ્રતિવાદીને આપવામાં આવશે. તેમણે એવું રજૂ કરવાનો પ્રયાસ કર્યો કે પ્રતિવાદીને કોઈ પગાર ચૂકવવામાં આવતો નથી, પરંતુ તે જ સમયે ઉલટતપાસના અનુગામી ભાગમાં નિશાન ૩૭/૩૨ દસ્તાવેજ જોયા પછી, આ સાક્ષીએ જણાવ્યું અને સ્વીકાર્યું કે અરજદાર સંસ્થા દ્વારા પગાર પત્રક રજૂ કરવામાં આવ્યું છે, જેમાં પ્રતિવાદીનું નામ અનુક્રમ નંબર ૩ પર દર્શાવવામાં આવ્યું છે, અને એ પણ સ્વીકાર્યું છે કે પ્રતિવાદીને ગેરવર્તણૂક અથવા તે પ્રકારના કોઈપણ કૃત્ય માટે કોઈ પણ પ્રકારની નોટિસ આપવામાં આવી નથી અને તે જ સમયે જુબાનીમાં જણાવ્યું છે કે અરજદાર સંસ્થા પ્રતિવાદીને સેવામાં પાછા લેવા

તૈયાર નથી. હવે, જો પ્રિસાઈડિંગ ઓફિસરની આગેવાની હેઠળની આ જુબાનીને ધ્યાનમાં લેવી હોય, તો તે સ્પષ્ટ થશે કે પ્રતિવાદીનું નામ અરજદાર વ્યવસ્થાપન દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી પગાર પત્રકમાં છે. જુબાની પરથી એ પણ સ્પષ્ટ થાય છે કે શ્રેષ્ઠ કર્મચારીનો પ્રાપ્તકર્તા મેનેજમેન્ટની ભલામણ પર જ પ્રાપ્ત થાય છે અને મેનેજમેન્ટ એ હકીકત વિશે ચોક્કસ નથી કે પ્રતિવાદી ગયો છે કે બંધ થયો છે. જો દાવાને હટાવવા માટે આ પુરાવા હોવાનું સ્વીકારવામાં આવે તો, તે તેના પરની સામગ્રીનો ખૂબ જ નબળો ભાગ હોવાનું જણાય છે, અને તે વિશ્વાસપાત્ર નથી કે તે પ્રતિવાદીના વલણને વિચલિત કરવા માટે પૂરતું છે.

(૨૬) વિશેષ સિવિલ અરજીના રેકૉર્ડમાંથી એવું પણ જાણવા મળ્યું છે કે વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી સમક્ષ અરજદાર સંસ્થા દ્વારા આ મુદ્દાને શક્ય તેટલા લાંબા સમય સુધી ખેંચવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવે છે અને સોગંદનામું તેમજ અન્ય દસ્તાવેજ સામગ્રી દાખલ કરીને રિટ અરજીમાં કેસ વિકસાવવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે જે વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારીને તપાસ માટે ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવી ન હતી અને તેથી તે કેસને સુધારવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવે છે જે યોગ્ય તબક્કે ઉપલબ્ધ ન હતો, જ્યારે તે ચુકાદા માટે મૂકવામાં આવ્યો હતો, અને તેથી, ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૬ અને ૨૨૭ હેઠળના અસાધારણ ક્ષેત્રાધિકાર હેઠળ ખાસ કરીને કાર્યવાહી કરતી વખતે, સોગંદનામા ના સ્વરૂપમાં રજૂ કરાયેલી સામગ્રીની તપાસ કરવી અને વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારીના

નિષ્કર્ષથી અલગ નિષ્કર્ષ પર પહોંચવું આ અદાલત માટે ખૂબ જ મુશ્કેલ છે.

(૨૭) અરજદાર દ્વારા એવી દલીલ કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવે છે કે પ્રતિવાદીની પત્નીએ પણ વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી સમક્ષ આ જ મુદ્દો ઉઠાવ્યો હતો, જેમણે સંદર્ભને બરતરફ કર્યો છે, જે એક સાથે દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો અને આમ દલીલ કરવામાં આવી હતી કે અહીં પ્રતિવાદીના કિસ્સામાં પણ આ જ અભિપ્રાય લેવામાં આવે. આંક પર ખાતે અરજી સંકલનના પાના ૬૯ પર રજૂ કરાયેલા પ્રતિવાદીની પત્નીના ઉપરોક્ત ચુકાદાના એકદમ અવલોકનમાં, તેને ૨૭/૦૯/૧૯૯૫ પર વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારીને પણ સંદર્ભિત કરવામાં આવ્યો હતો અને અરજદાર ઉપરોક્ત સંદર્ભ વિશે ખૂબ જ વાકેફ હતા, પરંતુ આશ્ચર્યની વાત એ છે કે વર્તમાન કેસના અવલોકનથી સ્થાપિત થયું કે પ્રતિવાદી અથવા અરજદાર દ્વારા વર્તમાન સંદર્ભમાં વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી સમક્ષ કોઈ નિર્ભરતા મૂકવામાં આવી હોય તેવું લાગતું નથી, અને તેથી, આ અસ્પષ્ટ સંજોગોને વધુ ખાસ રીતે ધ્યાનમાં લઈ શકાતા નથી, જ્યારે ખૂબ જ અરજદાર દ્વારા કોઈ નિર્ભરતા મૂકવામાં આવતી નથી. જો કે, વર્તમાન સંદર્ભની જુબાની પ્રતિવાદીની પત્ની દ્વારા લેવામાં આવતા વલણથી તદ્દન અલગ હોવાનું જણાય છે, જેમાં અન્ય સંદર્ભ, સંદર્ભ (એલ.સી.વી.) નંબર ૫૪૧/૨૦૦૦ છે. જો અરજદાર દ્વારા કોઈ પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હોત, તો કદાચ વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારીએ ધ્યાનમાં લીધું હોત, પરંતુ હવે આ તબક્કે, અરજદારને દલીલ

કરવાની અને વિશ્વાસ મૂકવાની મંજૂરી આપવી એ સ્વીકારવું શક્ય નથી. અરજી, અરજદાર દ્વારા કરવામાં આવેલા દાવાઓ અને ઓક્ટોબર ૨૦૦૫ ના મહિનામાં આ અદાલત સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવેલા દાવાઓ પર એક નજર કરીએ તો, આ દાવાઓ પણ પ્રતિવાદીની પત્નીના કિસ્સામાં તે જ વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા ઉપરોક્ત સંદર્ભને બરતરફ કરવા વિશે એક શબ્દ પણ સૂચવતા નથી. માત્ર સોગંદનામા દ્વારા ચુકાદાને સંદર્ભ આપીને કેસમાં સુધારો કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવે છે અને તેથી એવું લાગે છે કે કેસને સુધારવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે, જે અન્યથા યોગ્ય તબક્કે સુધારવામાં આવ્યો ન હતો, જો કે, તે અરજદાર સંસ્થાને કોઈ પણ રીતે મદદ કરી શકે કે નહીં તે ધ્યાનમાં લેવા માટે, આ અદાલતે ઉપરોક્ત ચુકાદાનો સંબંધિત ભાગ જોયો છે, જેમાં, તે કિસ્સામાં ૩૦/૦૧/૧૯૯૫ પર ગેરવર્તણૂક માટે નોટિસ આપવામાં આવી હતી અને વધુ ઉલટતપાસમાં, તે સ્વીકારવામાં આવ્યું હતું કે પ્રતિવાદીની પત્નીને એટલે કે લક્ષ્મીબેનને અરજદાર પાસેથી પગાર ચૂકવવામાં આવી રહ્યો હતો. સ્થાપના અને તે તાલીમાર્થી હોવાનું સૂચવવા માટે કોઈ સામગ્રી રજૂ કરવામાં આવી ન હતી, અને તેથી, કારણ કે તે ચોક્કસ સંજોગોમાં પ્રતિવાદીની પત્નીએ રોજગાર માટે ન આવવાનું પસંદ કર્યું છે તેનાથી કોઈ ફરક પડશે નહીં. જ્યાં સુધી વર્તમાન કેસની વાત છે, અહીં નિર્વિવાદપણે પ્રતિવાદીને કોઈ પણ પ્રકારની નોટિસ આપવામાં આવી ન હતી, અને તેથી, જો તે સંદર્ભ અથવા કેટલાક સારની તપાસ કરી શકાય તો પણ તે અરજદારને કોઈ પણ રીતે મદદરૂપ થશે નહીં, અને તેથી, રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીના

આ એકંદર વિશ્લેષણ પરથી, તે સ્પષ્ટ છે કે પ્રતિવાદી દ્વારા સેવા છોડી દેવાનો કેસ વિશ્વાસપાત્ર નથી. પ્રતિવાદી સંસ્થાના કર્મચારીઓની યાદીમાં હતો જે ૭ વર્ષથી વધુ સમયથી કામ કરી રહ્યો હતો તે દર્શાવવા માટે રેકૉર્ડ પર પૂરતી સામગ્રી છે. સંસ્થામાં, પ્રતિવાદીને કોઈપણ નોટિસ, વળતર અથવા કોઈપણ શિસ્તની કાર્યવાહી વિના ૦૧/૦૪/૧૯૯૫ થી અસરથી બંધ કરવામાં આવ્યો હતો અને તે ઉપરાંત અરજદારે તાલીમાર્થી નહીં પણ "કુશળ કર્મચારી" તરીકે રાષ્ટ્રીય પુરસ્કાર માટે ભલામણ કરી છે. તેથી, આ સામગ્રી એ સૂચવવા માટે પૂરતી છે કે ઔદ્યોગિક વિવાદ અધિનિયમની કલમ ૨૫-એફનું ઉલ્લંઘન થયું છે, અને પછી રેકૉર્ડમાંથી બહાર આવતી નિર્વિવાદ સ્થિતિ એ નિષ્કર્ષ તરફ દોરી જશે કે વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા કોઈ ભૂલ કરવામાં આવી નથી. પ્રતિવાદીનું પ્રતિનિધિત્વ કરતા અરજદારના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા દોરવામાં આવેલા એક વધારાના પરિબળને પણ ધ્યાનમાં લેવું જોઈએ, જેમાં, વિશેષ નાગરિક અરજી નંબર ૯૬૨૭/૨૦૧૦ ધરાવતી અરજીમાં, તારીખ ૨૬/૧૧/૨૦૧૦ ના આદેશ દ્વારા, પ્રતિવાદીને ગ્રેયુઈટીની રકમ વહેંચવામાં આવી હતી, અલબત્ત તેને અરજીના પરિણામને આધિન ગણવામાં આવી હતી, પરંતુ આ પરિબળ એ સૂચવવા માટે પણ સુસંગત વિચારણા છે કે વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા જે પણ નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યું છે તે રેકૉર્ડની વિરુદ્ધ નથી, અને વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા કોઈ સ્પષ્ટ ભૂલ કરવામાં આવી હોય તેવું લાગતું નથી અને તેથી અહીં જણાવેલા કાયદાના પ્રસ્તાવને જોવામાં આવે છે. વધુમાં, અરજદાર સંસ્થા માટે વિવાદિત ચુકાદામાંથી

કોઈ રસ્તો શોધવાનો કોઈ રસ્તો નથી, અને તેથી, રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીની એકંદર પ્રશંસા પર વર્તમાન કેસની હકીકતો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં લેતા, અરજીમાં આક્ષેપિત ચુકાદાને પસાર કરવામાં વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા કોઈ ભૂલ કરવામાં આવી હોય તેવું લાગતું નથી. ઉપર જણાવ્યા મુજબ, અદાલત દ્વારા આત્મસંયમ છે, જેમાં ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે કેટલીકવાર કાયદાની ભૂલને પણ સુધારી શકાતી નથી અને ન તો ઉચ્ચ અદાલત માટે તે તારણને બદલવા માટે ખુલ્લું છે કે જે ઉપરોક્ત સામગ્રીના આધારે અન્ય દ્રષ્ટિકોણ શક્ય હોય અને તેથી, અસાધારણ અધિકારક્ષેત્રના ઉપયોગની આ પરીઘ મર્યાદાને ધ્યાનમાં રાખીને, અદાલત પાસે વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા પસાર કરાયેલા ચુકાદાને ન્યાયી અને યોગ્ય તરીકે સ્વીકારવા સિવાય કોઈ વિકલ્પ બચ્યો નથી. તેના પર પહોંચવા માટે, આ અદાલતે અસાધારણ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી વખતે નિર્ણયોની શ્રેણી દ્વારા નિર્ધારિત મર્યાદાઓને ધ્યાનમાં લેવી પડશે. શ્રેણીબદ્ધ નિર્ણયો દ્વારા પ્રસ્તાવિત કાયદાની ઉપરોક્ત દરખાસ્ત ઉપરાંત, એ.આઈ.આર. ૧૯૮૪ એસ.સી. ૩૮ માં નોંધાયેલા મોહમ્મદ યુનુસ વિરુદ્ધ મોહમ્મદ મુસ્તકીમ અને અન્યોના કેસમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયોમાંથી પણ એકનો સંદર્ભ લેવાની જરૂર છે, જેમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે સ્પષ્ટ શબ્દોમાં જણાવ્યું છે કે વધુ કંઈ વિના માત્ર ખોટો નિર્ણય ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ ઉચ્ચ ન્યાયાલયના અધિકારક્ષેત્રને આકર્ષવા માટે પૂરતો નથી., તે ફક્ત ૭ માં નીચે મુજબ રાખવામાં

આવ્યું છે

“૭. બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ ઉચ્ચ અદાલતોને દેખરેખ અધિકારક્ષેત્ર એ જોવા માટે મર્યાદિત છે કે “તાબાની અદાલત અથવા ટ્રિબ્યુનલ તેની સત્તાની મર્યાદામાં કાર્ય કરે છે” અને રેકૉર્ડની સામે સ્પષ્ટ ભૂલને સુધારવા માટે નહીં, કાયદાની ભૂલ ઘણી ઓછી છે. આ કેસમાં અમારા મતે, કાયદાની કોઈ ભૂલ નહોતી, તેનાથી ઓછી વિદ્વાન તાબાના ન્યાયાધીશે અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવાની સ્પષ્ટ ભૂલ હતી કે તેણે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોની અવગણના કરી હતી. ન તો તેમના દ્વારા અપનાવવામાં આવેલી પ્રક્રિયા કાયદા દ્વારા સ્થાપિત પ્રક્રિયા સાથે સુસંગત ન હતી. કલમ ૨૨૭ હેઠળ દેખરેખ પાવરનો ઉપયોગ કરતી વખતે, ઉચ્ચ અદાલત અપીલ કોર્ટ અથવા ટ્રિબ્યુનલ તરીકે કામ કરતી નથી. તે એવા પુરાવાઓની સમીક્ષા અથવા પુનઃમૂલ્યાંકન કરશે નહીં કે જેના પર નીચલી અદાલત અથવા ટ્રિબ્યુનલનો નિર્ણય નિર્ણયમાં કાયદાની ભૂલોને સુધારવા માટે આધારિત હોવાનું માનવામાં આવે છે.”

(૨૮) એ.આઈ.આર. ૧૯૯૮ એસસી ૭૪૬ માં નોંધાયેલા એસ. જે. એબેનેઝર વિરુદ્ધ વેલાયુધન અને અન્યોના કેસમાં અન્ય એક નિર્ણયમાં, જેમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા તે સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું છે કે, ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે વૈધાનિક સત્તાધિકારી દ્વારા લેવામાં

આવેલા મંતવ્યોના સ્થાને અદાલત તેના અભિપ્રાયને બદલી શકતી નથી.ઉપરોક્ત નિર્ણયનો સંબંધિત સાર નીચે મુજબ છે –

“૧૬. ઉપરોક્ત હકીકતનું વર્ણન સંપૂર્ણપણે ખોટું છે અને દલીલો અને પુરાવાથી વિપરીત છે.ઉચ્ચ ન્યાયાલયના આદેશનું વાંચન દર્શાવે છે કે તેણે ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી વખતે વૈધાનિક સત્તાધિકારી દ્વારા લેવામાં આવેલા દ્રષ્ટિકોણને બદલે તેના દ્રષ્ટિકોણને બદલ્યો છે, જે ઉચ્ચ ન્યાયાલયના અધિકારક્ષેત્રમાં નથી. ઉપરોક્ત ઉપરાંત, તે હવે એક સ્વીકૃત હકીકત છે કે વર્ષ ૧૯૮૭ માં શરૂ કરાયેલ કથિત સંપાદન કાં તો સમયના પ્રવાહને કારણે છોડી દેવામાં આવ્યું હતું અથવા સમાપ્ત થયું હોવાનું માનવામાં આવે છે. પ્રથમ પ્રતિવાદી-મકાનમાલિકના વિદ્વાન સલાહકાર દ્વારા આ સ્થિતિ વિવાદિત નથી. જો એમ હોય તો, મુખ્ય આધાર કે જેના પર ખાલી કરાવવા માટેની અરજી ભાડું નિયંત્રક સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવી હતી તે મકાનમાલિકને ઉપલબ્ધ નથી. આ અપીલને મંજૂરી આપવા માટેનો આ વધુ એક આધાર છે.”

(૨૯) ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૭ના આ સારી રીતે વ્યાખ્યાયિત અવકાશને જોતા તેમજ ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૭ના અવકાશને જોતા, કોર્ટ માટે રેકૉર્ડ પરની સમાન સામગ્રીના આધારે અલગ નિષ્કર્ષ પર આવવાનો કોઈ રસ્તો નથી.

ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ પણ જે જોવાનું છે તે નીચેની અદાલત અથવા સત્તા દ્વારા નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયા છે અને અહીં અદાલતને કાયદા હેઠળ નિર્હિત અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી વખતે શ્રમ અદાલતના વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારીની કોઈ પણ પ્રકારની નબળાઈ મળી નથી, અને તેથી, જો આ જ વિવાદને ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ અથવા ૨૨૭ ના અવકાશમાંથી જોવો હોય તો કોઈ ફરક પડતો નથી.

(૩૦) ઉપરોક્ત પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને અરજદારના વકીલ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલો સ્વીકારવી શક્ય નથી અને તેમાંથી દરેક સાથે ઉપરોક્ત ચર્ચામાં યોગ્ય રીતે વ્યવહાર કરવામાં આવે છે અને તેનો જવાબ આપવામાં આવે છે અને ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાનમાં રાખીને સભાન વિચારણા કર્યા પછી તેને નકારી કાઢવામાં આવે છે.

(૩૧) તેથી, એકંદરે હકીકતો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને અને રેકૉર્ડ પરના પુરાવાઓની તપાસ અને સંબંધિત પક્ષો દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી સામગ્રીને ધ્યાનમાં રાખીને, અને અહીં ઉપર જણાવ્યા મુજબ વિવિધ મુદ્દાઓ પર કાયદાના પ્રસ્તાવને ધ્યાનમાં રાખીને, આ અદાલતને એવું લાગે છે કે આ ચુકાદામાં કોઈ દખલગીરીની જરૂર નથી, અને તેથી આ હકીકતની પૃષ્ઠભૂમિમાં, અરજી ગુણદોષથી વંચિત હોવાથી, આથી ફગાવી દેવામાં આવે છે, અને પરિણામે

વિદ્વાન પીઠાસીન અધિકારી દ્વારા સંદર્ભ (એલ.સી.વી.) નંબર ૫૩૯/૨૦૦૦ (જૂના) એલ.સી.વી. નંબર ૯૯૫ માં પસાર કરવામાં આવેલા ચુકાદાની આથી પુષ્ટિ થાય છે. નિયમ જાહેર કરવામાં આવે છે. જો કોઈ વચગાળાની રાહત હોય તો રદ કરવામાં આવે છે.

(એ. જે. શાસ્ત્રી, ન્યાયમુર્તી)

અભિપ્રેક્ષ

વિષય: શ્રમ અદાલતના ચુકાદા અને કામદારના પુનઃસ્થાપન અંગેની અપીલનો નિકાલ કરતી સિવિલ અરજી.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.